

Apoštolská exhortácia Svätého Otca Františka

Gaudete et exsultate

O povolání k svätosti v súčasnom svete

1. „Radujte sa a jasajte,“ hovorí Ježiš (Mt 5, 12) tým, ktorí sú pre neho prenasledovaní a ponížovaní. Pán žiada všetko a ponúka pravý život a šťastie, pre ktoré sme boli stvorení. Chce, aby sme boli svätí, a nečaká, že sa uspokojíme s priemernou, zriedenou, povrchnou existenciou. V skutočnosti už od prvých strán Biblie je v rozličných podobách prítomné povolanie k svätosti. Takto ho Pán predložil Abrahámovi: „Chodievaj predo mnou a buď dokonalý“ (Gn 17, 1).

2. Nebude tu nasledovať traktát o svätosti s mnohými definíciami a rozdeleniami, ktoré by mohli obohatiť túto dôležitú tému, alebo s analýzami, ktoré by sa dali urobiť ohľadom prostriedkov posväcovania. Mojm skromným cieľom je, aby znovu, ešte raz zaznelo povolanie k svätosti, v snahe vložiť ho do aktuálneho kontextu, s jeho rizikami, výzvami a príležitosťami. Pretože každého z nás si Pán vyvolil, „aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškrvnení v láske“ (Ef 1, 4).

I.

kapitola

Povolanie k svätosti

Svätí, ktorí nás povzbudzujú a sprevádzajú

3. V Liste Hebrejom sú spomenuté rozličné svedectvá, ktoré nás oduševňujú: „Vytrvalo bežme v závode, ktorý máme pred sebou“ (Hebr 12, 1). Hovorí sa tam o Abrahámovi, Säre, Mojžišovi, Gedeonovi a ďalších (porov. Hebr 11) a predovšetkým tam zaznieva pozvanie, aby sme si uvedomili, že sme „obklopení oblakom svedkov“ (Hebr 12, 1), ktorí nás povzbudzujú, aby sme sa nezastavili na ceste a pobádajú nás, aby sme kráčali až do cieľa. A medzi nimi môže byť naša vlastná mama, stará mama a ďalšie blízke osoby (porov. 2 Tim 1, 5). Možno ich život nebol vždy dokonalý, avšak aj uprostred nedokonalostí a pádov nasledovali Pána a páčili sa mu.

4. Svätci, ktorí už dosiahli Božiu prítomnosť, udržiavajú s nami zväzky lásky a spoločenstva. Svedčí o tom Kniha zjavenia svätého apoštola Jána, keď hovorí o mučeníkoch, ktorí sa prihovárajú: „videl som pod oltárom duše zabitých pre Božie slovo a pre svedectvo, ktoré vydali. A zvolali mohutným hlasom: „Dokedy, Pane, svätý a pravdivý, nebudeš súdiť a pomstiť našu krv na tých čo obývajú zem?““ (Zjv 6, 9 – 10). Mohli by sme povedať, že „sme obklopení, usmerňovaní a vedení Božími priateľmi. (...) Nemusím sám niesť to, čo by som v skutočnosti sám nikdy niesť nemohol. Zástup Božích svätých ma chráni, pomáha mi a nesie ma“.¹

5. V procesoch blahorečenia a svätorečenia sa berú do úvahy znaky hrdinstva v praktizovaní čností, odovzdanie života v mučeníctve, a tiež prípady, pri ktorých došlo k obetovaniu vlastného života za druhých, až po hranicu smrti. Táto obeta vyjadruje príkladné nasledovanie Krista a je hodna obdivu veriacich.² Pripomeňme si napríklad blahoslavenú Máriu Gabrielu Sagheddovú, ktorá obetovala svoj život za jednotu kresťanov.

Svätí vedľajších dverí

6. Nemyslime len na tých, ktorí sú už blahoslavení alebo svätorečení. Duch Svätý svätosť rozlieva všade, na svätý ľud verný Bohu, pretože „Bohu sa zapáčilo posväcovať a spasíť ľudí nie každého osve, bez akéhokoľvek vzájomného spojenia, ale vytvoriť z nich ľud, ktorý by ho pravdivo poznal a sväto mu slúžil“.³ Pán v dejinách spásy zachránil jeden ľud. Plná identita nejestvuje bez prináležitosti k ľudu. Preto sa nik nespasí sám ako izolovaný jednotlivec, ale Boh nás povoláva s tým, že berie do úvahy zložitú spleť medziosobných vzťahov, ktoré sa vytvárajú v ľudskom spoločenstve: Boh chcel vstúpiť do ľudovej dynamiky, do dynamiky ľudu.

7. Páči sa mi vidieť svätosť v ľude trpezlivého Boha: v rodičoch, ktorí s veľkou láskou vychovávajú svoje deti; v mužoch a ženách, ktorí pracujú, aby domov priniesli chlieb; v chorých, v staručkých rehoľníkoch,

ktoré sa stále usmievajú. V tejto stálosti kráčania vpred, v každodennom nasledovaní, vidím svätosť zápasiacej Cirkvi. Je to mnoho ráz svätosť „vedľajších dverí“, tých, ktorí žijú medzi nami a sú odrazom Božej prítomnosti, alebo – aby som použil iný výraz – „strednej triedy svätosti“.4

8. Dajme sa povzbudiť znakmi svätosti, ktoré nám Pán predstavuje prostredníctvom najpokornejších členov tohto ľudu, ktorý „má účasť aj na Kristovom prorockom úrade tým, že o ňom vydáva živé svedectvo, najmä životom podľa viery a lásky“.5 Pomyslime na to, ako nás k tomu pozýva aj svätá Terézia Benedikta z Kríža, že práve prostredníctvom mnohých z nich sa budujú skutočné dejiny: „V najtemnejšej noci povstávajú najväčší proroci a svätci. Avšak oživujúci prúd mystického života zostáva neviditeľný. Istotne, rozhodujúce udalosti svetových dejín boli podstatne ovplyvnené dušami, o ktorých dejepisné knihy nič nehovoria. A ktoré to boli duše, čo im treba ďakovať za rozhodujúce udalosti nášho osobného života, to sa dozvieme až v ten deň, keď sa všetko skryté odhalí.“6

9. Svätosť je najkrajšou tvárou Cirkvi. Ale aj mimo Katolíckej cirkvi a v rozličných prostrediach Duch vzbudzuje „znaky svojej prítomnosti, ktoré pomáhajú Kristovým učeníkom“.7 Okrem toho sv. Ján Pavol II. nám pripomenul, že „svedectvo vydané Kristovi až po vyliatie krvi sa stalo spoločným dedičstvom katolíkov, pravoslávnych, anglikánov a protestantov“.8 V krásnej ekumenickej spomienke, ktorú slávil v Koloseu počas Jubilea 2000, pripomenul, že mučeníci sú „dedičstvom, ktoré hovorí silnejším hlasom, než je hlas rozdeľujúcich faktorov“.9

Pán volá

10. Toto všetko je dôležité. Avšak to, čo chcem pripomenúť touto exhortáciou, je predovšetkým povolanie k svätosti, ktoré Pán predkladá každému jednému z nás; povolanie, ktoré sa obracia aj na teba: „Buďte svätí, lebo ja som svätý“ (Lv 11, 44; 1 Pt 1, 16). Druhý vatikánsky koncil to dôrazne podčiarkol: „Všetci veriaci v Krista akéhokoľvek povolania a stavu, vystrojení toľkými a takými spasiteľnými prostriedkami, sú Pánom povolaní, každý svojou cestou, na takú dokonalú svätosť, ako je dokonalý sám Otec.“10

11. „Každý svojou cestou,“ hovorí koncil. Takže netreba stratiť odvahu, keď človek hľadá na vzory svätosti, ktoré sa mu zdajú nedosiadnuteľné. Existujú svedectvá, ktoré sú užitočné, aby nás stimulovali a motivovali, ale nie preto, aby sme sa ich snažili kopírovať, pretože to by nás mohlo vzdialiť od jedinečnej a vlastnej cesty, ktorú má Pán pre nás. Dôležité je, aby každý veriaci objavil svoju vlastnú cestu a dostal zo seba to najlepšie; to osobné, čo doňho Boh vložil (porov. 1 Kor 12, 7) a nevyčerpáva sa v snahe napodobňovať niečo, čo nebolo zamýšľané preňho. Všetci sme povolaní byť svedkami, ale „existujú mnohé existenciálne formy svedectva“.11 Vskutku, keď veľký mystik svätý Ján z Kríža písal svoj Duchovný spev, uprednostňoval vyhýbať sa fixným pravidlám pre všetkých a vysvetľoval, že jeho verše boli napísané tak, aby ich každý použil „podľa vlastného spôsobu“.12 Pretože Boží život sa nám komunikuje „jedným takým a druhým onakým spôsobom“.13

12. Medzi rozličnými formami chcem zdôrazniť, že prejavy „ženského génia“ sú tiež zjavné v ženských štýloch svätosti, nenahraditeľných pre odzrkadlenie Božej svätosti v tomto svete. Práve v tých časoch, keď boli ženy najviac vytláčané na okraj, Duch Svätý vzbudil svätice, ktorých čaro vyvolalo nové duchovné dynamizmy a dôležité reformy v Cirkvi. Mohli by sme spomenúť svätú Hildegardu z Bingenu, svätú Brigitu, svätú Katarínu Sienskú, svätú Teréziu Avilskú alebo svätú Teréziu z Lisieux. Ja však chcem pripomenúť mnohé neznáme a zabudnuté ženy, ktoré – každá svojím spôsobom – podporili a premenili rodiny a spoločenstvá silou svojho svedectva.

13. To by malo každého povzbudiť a posmeliť, aby sa celý daroval, aby rástol smerom k tomuto jedinečnému a neopakovateľnému projektu, ktorý mal Boh preňho od začiatku večnosti: „Skôr, než som ťa utvoril v matkinom živote, poznal som ťa, skôr, než si vyšiel z lona, zasvätil som ťa“ (Jer 1, 5).

Aj pre teba

14. Nato, aby sa ľudia stali svätými, nemusia byť biskupmi, kňazmi, rehoľníčkami či rehoľníkmi. Veľakrát máme pokušenie myslieť si, že svätosť je rezervovaná len tým, ktorí majú možnosť držať si odstup od bežných zamestnaní, aby venovali veľa času modlitbe. Nie je to tak. Všetci sme povolaní byť svätými tak, že budeme žiť s láskou a ponúkať vlastné svedectvo v zamestnaniach všedného dňa, tam, kde sa každý nachádza. Si zasvätená alebo zasvätený? Buď svätý(á) tak, že s radosťou prežívaš tvoje zasvätenie. Žiješ v manželstve? Buď svätý(á) tak, že miluješ a staráš sa o svojho manžela a o svoju

manželku, ako Kristus o Cirkev. Si robotník? Buď svätý tak, že poctivo a kompetentne konáš svoju prácu v službe bratom. Si rodič alebo starý rodič? Buď svätý tak, že trpezlivo učíš deti nasledovať Ježiša. Máš autoritu? Buď svätý tak, že sa zasadzuješ za spoločné dobro a vzdávaš sa osobných záujmov.¹⁴

15. Nech milosť tvojho krstu prinesie ovocie na ceste k svätosti. Nechaj, aby všetko bolo otvorené Bohu, a preto si vyber jeho; vyberaj si Boha znova a znova. Nestrať nádej, pretože máš silu Ducha, aby to bolo možné, a svätosť je v podstate ovocím Ducha Svätého v tvojom živote (porov. Gal 5, 22 – 23). Keď cítiš pokušenie zaplietť sa do svojej slabosti, zdvihni oči k Ukrižovanému a povedz mu: „Pane, ja som úbožiak, ale ty môžeš urobiť zázrak a spraviť ma trochu lepším.“ V Cirkvi svätej a tvorenej hriešnikmi nájdeš všetko, čo potrebuješ na rast k svätosti. Pán ju naplnil darmi – Slovom, sviatosťami, svätými, životom spoločenstiev, svedectvom svojich svätých, a rôznorodou krásou, ktorá vychádza z Pánovej lásky, „ako mladuchu, okrášlenú skvostmi“ (Iz 61, 10).

16. Táto svätosť, ku ktorej ťa Pán volá, bude vzrastať malými gestami. Napríklad: pani sa vyberie na trh na nákupy, stretne susedu, dá sa s ňou do reči, a začnú kritizovať. Ale táto žena si vo svojom vnútri povie: „Nie, nebudem hovoriť zle o nikom.“ To je krok ku svätosti. Potom, doma, sa jej syn chce s ňou rozprávať o svojich fantáziách a ona, aj keď je unavená, sadne si k nemu a s láskou a trpezlivosťou počúva. To je ďalšia obeta, ktorá posväcuje. Potom prežije okamih úzkosti, ale spomenie si na lásku Panny Márie, vezme ruženec a modlí sa s vierou. To je ďalšia cesta k svätosti. Napokon ide po ulici, stretne chudobného a zastaví sa pri ňom, a s láskou sa s ním pozhovára. To je ďalší krok vpred.

17. Niekedy život prinesie veľké výzvy, a ich prostredníctvom nás Pán pozýva k novým obráteniam, ktoré umožňujú, aby sa jeho milosť lepšie prejavila v našej existencii, „aby sme mali účasť na jeho svätosti“ (Hebr 12, 10). Inokedy ide len o to, aby sme našli dokonalejšiu formu žitia toho, čo už robíme: „Sú inšpirácie, ktoré vedú len k neobyčajnej dokonalosti obyčajných životných činností.“¹⁵ Keď bol kardinál François-Xavier Nguyễn Van Thuân vo väzení, prestal sa trápiť nad tým, či ho prepustia. Jeho rozhodnutie bolo „žiť prítomný okamih a naplňať ho láskou“; a spôsob, ktorým sa to uskutočňovalo, bol nasledujúci: „Využívam príležitosti, ktoré sa vyskytnú každý deň, na uskutočnenie obyčajných činností neobyčajným spôsobom.“¹⁶

18. Tak, pod vedením Božej milosti, mnohými gestami tvoríme túto podobu svätosti, ktorú Boh vysníval, avšak nie ako sebestačné bytosti, ale „ako dobrí správcovia mnohotvárnej Božej milosti“ (1 Pt 4, 10). Dobre učia biskupi Nového Zélandu, že je možné milovať bezpodmienečnou láskou Pána, pretože Vzkriesený zdieľa svoj mocný život s našimi krehkými životmi: „Jeho láska nemá hraníc, a keď ju raz daroval, nikdy ju nevzal späť. Bola bezpodmienečná a zostala verná. Milovať takto nie je ľahké, pretože sme mnohokrát veľmi slabí. Avšak práve preto, aby sme mohli milovať tak ako nás miloval Kristus, zdieľa Kristus svoj vzkriesený život s nami. Týmto spôsobom náš život ukazuje jeho silu v akcii, aj uprostred ľudskej slabosti.“¹⁷

Tvoje poslanie v Kristovi

19. Pre kresťana nie je možné myslieť na vlastné poslanie na zemi bez toho, aby ho chápal ako cestu ku svätosti, lebo „to je Božia vôľa, vaše posvätenie“ (1 Sol 4, 3). Každý svätý je jedno poslanie; je to projekt Otca na odzrkadlenie a vtelenie jedného aspektu evanjelia v určitom okamihu dejín.

20. Toto poslanie má svoj plný zmysel v Kristovi, a možno mu porozumieť len od neho počínajúc. Svätosť v podstate znamená žiť tajomstvá jeho života v jednote s ním. Spočíva v spojení so smrťou a vzkriesením Pána jedinečným a osobným spôsobom, v neustálom zomieraní a vstávaní z mŕtvych s ním. Tiež však môže znamenať obnovenie – vo vlastnej existencii – určitých aspektov Ježišovho pozemského života: jeho skrytého života, jeho komunitného života, jeho blízkosti posledným, jeho chudoby a ďalších prejavov jeho obetovania sa z lásky. Kontemplácia týchto tajomstiev, ako ju navrhuje sv. Ignác z Loyoly, nás vedie k tomu, aby sme ich vteľovali do našich rozhodnutí a postojov.¹⁸ Pretože „všetko v Ježišovom živote je znakom jeho tajomstva“,¹⁹ „celý Kristov život je zjavením Otca“,²⁰ „celý Kristov život je tajomstvom vykúpenia“,²¹ „celý Kristov život je tajomstvom rekapitulácie“,²² a „Kristus spôsobuje, aby sme všetko, čo žil on, mohli žiť v ňom a on to mohol žiť v nás“.²³

21. Plánom Otca je Kristus a my v ňom. Napokon je to milujúci Kristus v nás, pretože „svätosť nie je nič iné, než naplno žitá láska“.²⁴ Preto „svätosť sa meria podľa výšky, ktorú Kristus dosahuje v nás, a podľa toho ako – napomáhaní silou Ducha Svätého – modelujeme celý náš život podľa jeho života“.²⁵ A tak, každý svätý je posolstvom, ktoré Duch Svätý čerpá z bohatstva Ježiša Krista a darúva jeho ľudu.

22. Na spoznanie toho, aké slovo chce Pán povedať prostredníctvom niektorého svätého, sa netreba príliš zaoberať detailmi, pretože tam môžu byť aj chyby a pády. Nie všetko, čo hovorí niektorý svätec, je úplne verné evanjeliu; nie všetko, čo robí, je autentické a dokonalé. To, čo si treba všimnúť, je celok jeho života, jeho celá cesta posvätenia, tá podoba, ktorá odráža niečo z Ježiša Krista a ktorá vystúpi do popredia, keď sa podarí zostaviť zmysel celku jeho osoby.²⁶

23. Toto je pre všetkých nás silné pozvanie, ktorému treba venovať pozornosť. Aj ty potrebuješ pochopiť celok tvojho života ako poslanie. Pokúšaj sa o to počúvaním Boha v modlitbe a spoznávaním znamení, ktoré ti on ponúka. Pýtaj sa vždy Ducha, čo od teba Ježiš očakáva v každom okamihu tvojej existencie, a v každom rozhodnutí, ktoré musíš urobiť, aby si rozoznal miesto, ktoré má v tvojom poslaní. A dovoľ mu, aby v tebe vyformoval to osobné mystérium, ktoré odráža Ježiša Krista v dnešnom svete.

24. Kiež dokážeš spoznať, ktoré je to slovo, ten odkaz Ježiša, ktorý Boh chce povedať svetu tvojím životom. Nechaj sa premeniť, nechaj sa obnoviť Duchom, aby sa to mohlo uskutočniť, a aby sa tvoje vzácne poslanie nepremárnilo. Pán ho privedie k zavŕšeniu, aj uprostred tvojich chýb a zlých okamihov, ak neopustiš cestu lásky a zostaneš vždy otvorený na jeho nadprirodzené pôsobenie, ktoré očisťuje a osvecuje.

Činnosť, ktorá posväcuje

25. Keďže nemožno pochopiť Krista bez kráľovstva, ktoré prišiel založiť, tvoje vlastné poslanie je neoddeliteľné od budovania tohto kráľovstva: „Hľadajte najprv Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť“ (Mt 6, 33). Tvoje stotožnenie sa s Kristom a jeho želaniami znamená úsilie budovať – spolu s ním – toto kráľovstvo lásky, spravodlivosti a pokoja pre všetkých. Sám Kristus ho chce žiť s tebou, vo všetkých námahách a odriekaniach, ktoré si to vyžiada, a tiež v radoostiach a v plodnosti, ktorú ti to ponúkne. Neposvätiš sa teda bez toho, aby si sa telom i dušou daroval, a v tomto úsilí tak dal to najlepšie zo seba.

26. Nie je zdravé milovať ticho a vyhýbať sa stretnutiu s druhým, túžiť po odpočinku a odmietat aktivitu, hľadať modlitbu a podceňovať službu. Všetko môže byť prijaté a integrované ako časť vlastnej existencie na tomto svete a patrí do cesty posvätenia. Sme povolaní žiť kontempláciu aj prostredníctvom akcie, a posväcujeme sa v zodpovednom a štedrom vykonávaní vlastného poslania.

27. Azda nás môže Duch Svätý pobádať k naplneniu jedného poslania a zároveň od nás žiadať, aby sme od neho utekali, alebo sa doňho nesnažili vložiť naplno – pre zachovanie vnútorného pokoja? Niekedy sme však pokúšaní odsúvať pastoračnú službu alebo nasadenie vo svete na druhé miesto, akoby to boli len „rozptýlenia“ na ceste k posväteniu a vnútornému pokoji. Zabúda sa však, že „nie život má poslanie, ale on sám je poslaním“.²⁷

28. Nasadenie motivované úzkosťou, namyslenosťou, túžbou ukazovať sa a dominovať, iste nebude posväcujúce. Výzvou je žiť vlastné darovanie takým spôsobom, že sa budeme snažiť mať evanjeliového ducha a identifikovať sa čoraz viac s Ježišom Kristom. Kvôli tomu sa zvykne hovoriť napríklad o duchovnosti katechéty, duchovnosti diecézneho kléru, duchovnosti práce. Z toho istého dôvodu som Evangelii gaudium zakončil duchovnosťou misie, Laudato si' ekologickou duchovnosťou a Amoris laetitia duchovnosťou rodinného života.

29. To neznamená podceňovať okamihy pokoja, samoty a ticha pred Bohom. Práve naopak. Pretože neustále novinky v oblasti technologických prostriedkov, príťažlivosť cestovania a nespočetné ponuky konzumu niekedy nenechávajú prázdny priestor, v ktorom by zaznieval Boží hlas. Všetko sa čoraz väčšou rýchlosťou plní slovami, povrchnými potešeniami a hlukmi. Tam nevládne radosť, ale nespokojnosť toho, kto nevie, prečo žije. Ako potom nespoznáť, že potrebujeme prerušiť tento horúčkovitý závod, aby sme znovu získali osobný priestor; niekedy bolestivý, ale vždy plodný, v ktorom sa nadväzuje úprimný dialóg s Bohom? V istom okamihu by sme mali pohliadnuť do tváre pravde o sebe, aby sme ju nechali preniknúť Pánom, ale nie vždy sa to podarí – ak „sa niekto nenájde až na okraji priepasti, toho najťaživejšieho pokušenia, na útese opustenosti, na osamelom vrchole, kde má dojem, že je celkom sám“.²⁸ Tak nachádzame veľké motivácie, ktoré nás poháňajú, aby sme svoje úlohy žili naplno.

30. Tie isté zdroje rozptýlenia, ktoré prenikajú súčasný život, nás zároveň vedú k absolutizovaniu voľného času, počas ktorého môžeme bez ohraničenia využívať tieto prostriedky, ktoré nám ponúkajú zábavu alebo prchavé potešenia.²⁹ V dôsledku toho trpí vlastné poslanie, oslabuje sa rozhodnosť, štedrá a ochotná služba začína ustupovať. Duchovnú skúsenosť to zbavuje jej prirodzenosti. Môže byť zdravý taký duchovný zápal, ktorý je sprevádzaný nedbalosťou v evanjelizačnej činnosti alebo v službe druhým?

31. Treba nám takého ducha svätosti, ktorý preniká samotu aj službu, intimitu aj úlohu evanjelizovať – takým spôsobom, že každý okamih bude prejavom lásky, darovaným pred Pánovými očami. Takýmto spôsobom budú všetky okamihy schodíkmi na našej ceste posvätenia.

Viac živí, väčšmi ľudskí

32. Neboj sa svätosti. Nepripraví ťa o silu, život či radosť. Práve naopak: pretože sa staneš tým, čo mal Otec na mysli, keď ťa stvoril, a budeš verný svojmu bytiu. Závisieť od neho nás oslobodzuje z otroctva a pomáha nám spoznať vlastnú dôstojnosť. To sa odráža vo svätej Jozefíne Bakhite, ktorá bola „unesená a predaná do otroctva v krehkom veku siedmich rokov a veľa vytrpela v rukách krutých pánov. Dospela však k pochopeniu hlbokej pravdy, že Boh, a nie človek, je skutočným Pánom celého ľudského bytia, celého ľudského života. Daná skúsenosť sa premenila na prameň veľkej múdrosti pre túto pokornú dcéru Afriky“.³⁰

33. V takej miere, v akej sa posväčuje, sa každý kresťan stáva užitočnejším pre svet. Biskupi západnej Afriky nás učia: „V duchu novej evanjelizácie sme volaní byť evanjelizovaní a evanjelizovať prostredníctvom podpory všetkých pokrstených, aby ste prijali vašu úlohu byť soľou zeme a svetlom sveta, kdekolvek sa nachádzate.“³¹

34. Neboj sa cieľiť vyššie, nechať sa milovať a oslobodiť Bohom. Neboj sa nechať viesť Svätým Duchom. Svätosť ťa neurobí menej ľudským, pretože je to stretnutie tvojej slabosti so silou milosti. Ako hovorieval Léon Bloy, v živote „je len jediný smútok – smútok z toho, že nie sme svätí“.³²

II. kapitola

Dvaja subtlíni nepriatelia svätosti

35. V tomto rámci chcem upriamiť pozornosť na dva falzifikáty svätosti, ktoré by nás mohli zvieť z správnej cesty: gnosticizmus a pelagianizmus. Sú to dve herézy, ktoré sa objavili v prvých kresťanských storočiach, sú však stále alarmujúco aktuálne. Aj dnes sa srdcia mnohých kresťanov, možno bez toho, aby si to uvedomovali, nechávajú zvieť týmito klamlivými návrhmi. V nich sa prejavuje antropocentrický imanentizmus, prestrojený za katolícku pravdu.³³ Pozrime sa na tieto dve formy doktrinálnej alebo disciplinárnej bezpečnosti, vedúce „k narcistickému a autoritatívnemu elitizmu, v ktorom (niektorí) druhých namiesto evanjelizovania analyzujú a klasifikujú, a namiesto toho, aby im uľahčili prístup k milosti, míňajú energiu na ich kontrolovanie. V oboch prípadoch ani Ježiš Kristus, ani ľudia nestoja v strede záujmu.“³⁴

Súčasný gnosticizmus

36. Gnosticizmus je prejavom „viery uzatvorenej do subjektivismu, v ktorom človeka zaujíma len určitá skúsenosť alebo určitý rad úvah a poznatkov, ktoré vraj dokážu priniesť útechu a svetlo, ale daný človek v konečnom dôsledku zostane pre ne zatvorený v imanencii svojho vlastného rozumu a citov“.³⁵

Mysel bez Boha a bez tela

37. Vďaka Bohu, v priebehu celých dejín Cirkvi bolo veľmi jasné, že dokonalosť osôb sa posudzuje podľa ich lásky, nie podľa kvantity dát a poznatkov, ktoré nazhromaždia. „Gnosticí“ majú v tomto bode zmätok, a posudzujú druhých na základe toho, či sú schopní pochopiť hĺbku určitých náuk. Koncipujú myseľ bez vtelenia, neschopnú dotknúť sa trpiaceho tela Krista v druhých, strnulú v encyklopédii abstrakcií. Na odhalenie tajomstva napokon uprednostňujú – ako to vyjadril istý mysliteľ – „Boha bez Krista, Krista bez Cirkvi, Cirkev bez ľudu“.³⁶

38. Konečne, ide o márnomyseľnú povrchnosť: mnoho pohybu na povrchu myslí, ale bez pohybu a pohnutia v hĺbke myslenia. Niektorých si však dokáže podmaniť klamlivou fascináciou, pretože gnostická rovnováha je formálna a zdanlivo sterilná, a môže nadobudnúť aspekt istej harmónie alebo poriadku, ktorý všetko objíma.

39. Buďme však ostražití. Nemám na mysli racionalistických nepriateľov kresťanskej viery. Toto sa môže vyskytnúť vnútri Cirkvi, tak u laikov vo farnostiach, ako aj u tých, čo učia filozofiu alebo teológiu vo formačných centrách. Pretože gnostikom je tiež vlastná viera, že svojimi vysvetleniami môžu urobiť dokonale zrozumiteľnú celú vieru a celé evanjelium. Absolutizujú vlastné teórie a druhých nútia, aby sa podrobili zdôvodneniam, ktoré používajú. Jedna vec je zdravé a pokorné používanie rozumu na premýšľanie nad teologickým a morálnym učením evanjelia; druhá je snažiť sa zredukovať učenie Ježiša na chladnú a prísnu logiku, ktorá sa snaží všetko ovládnuť.³⁷

Doktrína bez tajomstva

40. Gnosticizmus je jedna z najhorších ideológií, pretože – zatiaľ čo neprimerane vyzdvihuje poznanie alebo určitú skúsenosť – domnieva sa, že jeho vlastná vízia skutočnosti je dokonalá. A tak, možno nevedome, táto ideológia živí samu seba a stáva sa ešte väčšmi slepou. Niekedy sa stáva mimoriadne klamlivou – keď sa maskuje netelesnou duchovnosťou. Pretože gnosticizmus „vo svojej vlastnej podstate chce ovládnuť tajomstvo“,³⁸ tak tajomstvo Boha a jeho milosti, ako aj tajomstvo života druhých.

41. Ak má niekto odpovede na všetky otázky, ukazuje tým, že nie je na dobrej ceste, a je možné, že je to falošný prorok, ktorý používa náboženstvo na svoj prospech, na podporu vlastných mentálnych a psychologických špekulácií. Boh nás nekonečne presahuje, vždy je pre nás prekvapením a nikdy s istotou nevieme, v ktorej historickej okolnosti ho môžeme stretnúť, pretože to nie sme my, kto určuje čas a miesto stretnutia. Kto chce mať všetko jasné aisté, robí si nárok ovládať Božiu transcenciu.

42. Rovnako nemožno chcieť definovať, kde Boh nie je, pretože on je tajomne prítomný v živote celej osoby, je v živote každého tak ako on chce, a nemôžeme ho negovať našimi domnelými istotami. Ba aj vtedy, keď je niekoho existencia katastrofou, keď ho vidíme zničeného zlozvykmi a závislosťami, Boh je v jeho živote. Ak sa necháme viesť Duchom väčšmi než našimi argumentáciami, môžeme a musíme hľadať Pána v každom ľudskom živote. To je súčasťou tajomstva, ktoré gnostické mentality napokon odmietnu, pretože ho nemôžu kontrolovať.

Limity rozumu

43. Len veľmi slabo dokážeme chápať pravdu, ktorú prijímame od Pána. Ešte s väčšou ťažkosťou ju dokážeme vyjadriť. Nemôžeme si preto nárokovať, že náš spôsob jej chápania nás oprávňuje, aby sme vykonávali striktný dozor nad životom druhých. Chcem pripomenúť, že v Cirkvi dovolene koexistujú rozličné spôsoby interpretácie mnohých aspektov kresťanskej doktríny a života, ktoré vo svojej odlišnosti „pomáhajú lepšie vyjadriť nesmierne bohatý poklad Slova“. Je pravdou, že „ľuďom snívajúcim o monolitickom učení, ktoré všetci bez najmenších rozdielov musia zastávať, sa to môže zdať ako rozptyľujúca nedokonalosť“.³⁹ Práve tak niektoré gnostické prúdy pohrdli konkrétnou jednoduchosťou evanjelia a pokúsili sa nahradiť trojičného a vteleného Boha vyššou jednotou, v ktorej sa stratila bohatá rozmanitosť našich dejín.

44. V skutočnosti doktrína, alebo lepšie, naše chápanie a vyjadrenie doktríny, „nie je zatvoreným systémom, bez dynamík schopných vyprodukovať otázky, pochybnosti, spytovania“, a „otázky nášho ľudu, jeho úzkosti, jeho zápasy, jeho sny, jeho boje, jeho obavy majú hermeneutickú hodnotu, ktorú nemôžeme ignorovať, ak chceme vziať vážne princíp vtelenia. Jeho otázky nám pomáhajú sa pýtať; jeho spytovania nám kladú otázky“.⁴⁰

45. Často dochádza k nebezpečnému zmätku: myslieť si, že preto, že niečo vieme alebo dokážeme s istou logikou vysvetliť, už sme svätí, dokonalí, a lepší ako „nevedomá masa“. Svätý Ján Pavol nás upozornil na toto pokušenie „osvietených katolíkov“, ktorí len preto, že niečo čítali, boli na nejakom kurze alebo sa zúčastnili na nejakej obnove, nadobudnú „akýsi pocit nadradenosti nad ostatnými veriacimi“.⁴¹ Avšak v skutočnosti to, čo si myslíme, že vieme, by malo byť vždy motiváciou na lepšiu odpoveď na Božiu lásku – pretože „sa učíme žiť: teológia a svätosť sú nerozdeliteľný dvojčlen“.⁴²

46. Keď sv. František z Assisi videl, že niektorí z jeho učeníkov vyučovali doktrínu, chcel sa vyhnúť pokušeniu gnosticizmu. Takto preto napísal sv. Antonovi Paduánskemu: „Teší ma, že učíš svätú teológiu bratov, pokiaľ pri jej štúdiu nezanedbávaš ducha modlitby a zbožnosti.“⁴³ Poznal pokušenie premeniť kresťanskú skúsenosť na zbierku mentálnych špekulácií, ktoré nás napokon vzdialia od čerstvosti evanjelia. A zasa sv. Bonaventúru upozorňoval, že pravdivá kresťanská múdrosť sa nesmie oddeľovať od milosrdenstva voči blížnemu: „Najväčšia múdrosť, aká môže jestvovať, spočíva v plodnom šírení toho, čo má človek na rozdávanie – toho, čo mu bolo dané práve preto, aby to dával ďalej. (...) Preto tak ako je milosrdenstvo priateľom múdrosti, lakomstvo je jej nepriateľom.“⁴⁴ „Sú činnosti, ktoré neprekážajú, ale napomáhajú kontemplácii, keď sa s ňou spájajú – ako (napríklad) skutky milosrdenstva a zbožnosti.“⁴⁵

Súčasný pelagianizmus

47. Gnosticizmus viedol k ďalšej starej heréze, ktorá rovnako existuje aj dnes. S plynutím času mnohí začali chápať, že nie poznanie nás robí lepšími alebo svätými, ale život, aký vedíme. Problémom je, že to po trochu zdegenerovalo – takým spôsobom, že samotný omyl gnostikov sa len transformoval, nebol však prekonaný.

48. Pretože moc, ktorú gnostici pripisovali inteligencii, niektorí začali pripisovať ľudskej vôli, osobnému úsiliu. Tak vznikli pelagiáni alebo semipelagiáni. Už to nebola inteligencia, ktorá zabrala miesto tajomstva a milosti, ale vôľa. Zabudlo sa, že všetko „nezavisí... od toho, kto chce ani od toho, kto beží, ale od Boha, ktorý sa zmilúva“ (Rim 9,16) a že „nie my sme milovali Boha, ale že on miloval nás“ (1 Jn 4, 10).

Vôľa bez pokory

49. Tí, ktorí zodpovedajú tejto pelagiánskej alebo semipelagiánskej mentalite aj keď sladkými rečami hovoria o Božej milosti, „sa v podstate spoliehajú len na vlastné sily a cítia sa nadradení nad druhými, pretože sa riadia určitými normami alebo pretože sú neochvejne verní istému katolíckemu štýlu z minulosti“.⁴⁶ Keď sa niektorí z nich obracajú na slabých a hovoria im, že všetko sa dá s Božou milosťou, v skutočnosti zvyčajne komunikujú myšlienku, že všetko sa dá ľudskou vôľou, akoby ona bola čímsi čistým, dokonalým, všemocným, k čomu sa pridáva milosť. Chce sa ignorovať, že „nie všetci môžu všetko“⁴⁷ a že v tomto živote ľudskej slabosti nie sú celkom a navždy zahojené milosťou. 48 V každom prípade, ako učil sv. Augustín, Boh ťa pozýva robiť to, čo môžeš a „prosiť o to, čo nemôžeš“;⁴⁹ alebo povedať pokorne Pánovi: „Daj mi, čo žiadaš a žiadaj ma, o čo chceš.“⁵⁰

50. V konečnom dôsledku, nedostatok úprimného uznania našich obmedzení – v bolesti a modlitbe – je to, čo bráni milosti, aby v nás lepšie pôsobila, pretože jej nenecháva priestor vyvolať to dobro, ktoré sa integruje v pravdivej a reálnej ceste rastu.⁵¹ Milosť – práve preto, že predpokladá našu prirodzenosť – nás nerobí okamžite superľuďmi. Chcieť čosi také by bolo neprimerane dôverovať sebe samým. V tomto prípade, ukryté za pravovernosťou, môžu naše postoje nezodpovedať tomu, čo tvrdíme o nevyhnutnosti milosti, a v skutočnosti jej napokon málo dôverujeme. Vskutku, ak si neuvedomujeme našu konkrétnu a limitovanú realitu, nemôžeme ani vidieť skutočné a možné kroky, o ktoré nás Pán žiada v každom okamihu – po tom, čo nás uschopnil a pritiahol svojím darom. Milosť pôsobí v dejinách a zvyčajne nás zachytáva a premieňa postupnou formou.⁵² Preto ak odmietame tento historický a progresívny spôsob, v skutočnosti ju napokon môžeme odmietnuť a zablokovať, i keď ju našimi slovami vychvaľujeme.

51. Keď sa Boh obracia na Abraháma, hovorí mu: „Ja som všemohúci Boh, chodievaj predo mnou a buď dokonalý“ (Gn 17, 1). Aby sme mohli byť dokonalí tak, ako sa to jemu páči, musíme žiť s pokorou v jeho prítomnosti, zaviniť do jeho slávy, potrebujeme kráčať v jednote s ním, spoznávajúc jeho trvalú lásku v našich životoch. Potrebujeme sa prestať báť tejto prítomnosti, čo nám môže urobiť len dobre. Práve Otec nám dal život a veľmi nás miluje. Keď to prijmeme a prestaneme uvažovať nad našou existenciou bez neho, stratí sa úzkosť samoty (porov. Ž 139, 7). A keď si od Boha už nedržíme odstup a žijeme v jeho prítomnosti, môžeme jej dovoliť, aby preskúmala naše srdcia a presvedčila sa, či kráčajú po správnej ceste (porov. Ž 139, 23 – 24). Tak spoznáme príjemnú a dokonalú vôľu Pána (porov. Rim 12, 1 – 2) a dovolíme, aby nás sformoval ako nádobu (porov. Iz 29, 16). Mnohokrát sme už povedali, že Boh prebýva v nás, ale je lepšie povedať, že my prebývame v ňom; že on nám dovoľuje žiť v jeho svetle a v jeho láske. On je náš chrám: „O jedno prosím Pána a za tým túžim, aby som mohol bývať v dome Pánovom po všetky dni svojho života, aby som pociťoval nehu Pánovu a obdivoval jeho chrám“ (Ž 27, 4). „Jeden deň v tvojich nádvoľoch je lepší než iných tisíc“ (Ž 84, 11). V ňom sme posvätení.

Často opomínané učenie Cirkvi

52. Cirkev opakovane učila, že nie sme ospravednení našimi skutkami alebo našimi snaženiami, ale milosťou Pána, ktorý ako prvý preberá iniciatívu. Otcovia Cirkvi, ešte pred svätým Augustínom, jasne vyjadrovali toto primárne presvedčenie. Svätý Ján Chryzostom vravel, že Boh do nás vlieva samotný prameň všetkých darov „skôr než sme vstúpili do boja“.53 Svätý Bazil Veľký poznamenal, že veriaci sa chváli len v Bohu, lebo „uznáva, že mu chýba skutočná spravodlivosť a že je ospravedlnený jedine prostredníctvom viery v Krista“.54

53. Druhý oranžský snem s pevnou autoritou učil, že nič ľudské si nemôže nárokovať, zaslúžiť alebo kúpiť dar Božej milosti a že všetko, čo s ňou môže spolupracovať, je dopredu darom tej istej milosti: „Aj to, že sa chceme očistiť, deje sa prostredníctvom vliatia a činnosti Ducha Svätého v nás.“55 Následne Tridentský koncil, aj keď zdôraznil dôležitosť našej spolupráce na duchovnom raste, znovu potvrdil toto dogmatické učenie: „Hovorí sa, že sme ospravedlnení zadarmo, pretože nič z toho, čo predchádza ospravedlneniu, či už je to viera alebo sú to skutky, si nezaslужuje samotnú milosť ospravedlnenia; lebo ak je to milosť, tak nie zo skutkov; inak by už milosť nebola milosťou (Rim 11, 6).“56

54. Katechizmus nám tiež pripomína, že dar milosti „presahuje schopnosti rozumu a sily ľudskej vôle“,57 a že „pred Bohom nemá človek nijakú zásluhu v zmysle striktného práva. Medzi ním a nami je nesmierna nerovnosť“.58 Jeho priateľstvo nás nekonečne presahuje, nemôžeme si ho pre seba kúpiť našimi skutkami, ale môže byť len darom jeho iniciatívy lásky. To nás pozýva žiť s radostnou vďačnosťou za tento dar, ktorý si nikdy nezaslужíme, lebo „keď už človek má milosť, nemôže byť táto prijatá milosť zaslúžená“.59 Svätí sa vyhýbajú tomu, aby vkladali dôveru do vlastných skutkov: „Na večer tohto života sa predstavím pred tebou s prázdnyimi rukami, Pane, pretože ťa nežiadam, aby si robil výpočet mojich skutkov. Všetky naše spravodlivosti sú nedokonalé v tvoji očiach.“60

55. Toto je jedno z veľkých presvedčení, ktoré Cirkev definitívne nadobudla, a je tak jasne vyjadrené v Božom slove, že zostáva mimo akejkoľvek diskusie. Tak ako najväčšie prikázanie lásky, táto pravda by mala poznačovať náš štýl života, pretože vychádza zo srdca evanjelia a povoláva nás nielen prijať ju myslou, ale premeniť ju na nákazlivú radosť. Nemôžeme však s vďačnosťou oslavovať nezištný dar priateľstva s Pánom, ak neuznáme, že aj naša pozemská existencia a naše prirodzené schopnosti sú darom. Musíme „radostne súhlasiť s tým, že naša realita je nám darovaná a prijať aj našu slobodu ako milosť. To je ťažká vec vo svete, ktorý verí, že má niečo sám od seba, ako ovocie vlastnej originality a slobody“.61

56. Len na základe Božieho daru, slobodne prevzatého a pokorne prijatého, môžeme spolupracovať s našimi silami, aby sme sa nechali stále viac premieňať.62 Prvá vec je patriť Bohu. Ide o to, aby sme sa ponúkli jemu, ktorý nás predchádza, aby sme mu odovzdali naše schopnosti, naše nasadenie, náš boj proti zlu a našu tvorivosť, aby jeho nezaslужený dar v nás rástol a rozvíjal sa: „Bratia, pre Božie milosrdenstvo vás prosím, aby ste svoje telá prinášali ako živú, svätú, Bohu milú obeť, ako svoju duchovnú bohoslužbu“ (Rim 12, 1). Okrem toho, Cirkev vždy učila, že len láska umožňuje rásť v živote milosti, pretože „ak by som nemal lásky, ničím by som nebol“ (1 Kor 13, 2).

Noví pelagiáni

57. Existujú však kresťania, ktorí sa snažia nasledovať inú cestu: cestu ospravedlnenia vlastnými silami, zbožňovaním ľudskej vôle a vlastnej schopnosti, čo sa prenáša do egocentrickej a elitárskej samolúbosti, ktorej chýba skutočná láska. Prejavuje sa v mnohých, zdanlivo navzájom odlišných postojoch: v obsesii pre zákon, vo fascinácii prezentovania politických a spoločenských úspechov, v ostentatívnej starostlivosti o liturgiu, o doktrínu a o prestíž Cirkvi, v márnivosti spojenej s riadením praktických vecí, v očarení dynamikou svojpomoci a sebavzťažnej realizácie. Na toto niektorí kresťania míňajú svoju energiu a svoj čas – namiesto toho, aby sa vedení Duchom vydali na cestu lásky; aby sa nadchli pre komunikáciu krásy a radosti evanjelia, a aby hľadali stratených v tých nesmiernych počtoch ľudí, ktorí majú smäd po Kristovi.63

58. Mnohokrát, naprotiveň impulzu Ducha, sa život Cirkvi mení na múzejný exponát alebo na majetok nemnohých. To sa stáva, keď niektoré kresťanské skupiny kladú prílišný dôraz na zachovávanie určitých vlastných noriem, zvykov alebo štýlov. Týmto spôsobom sa zvyčajne redukuje a potláča evanjelium; je obráté o svoju príťažlivú jednoduchosť a chuť. Je to azda subtilná forma pelagianizmu, pretože, ako sa

zdá, podriaďuje život milosti určitým ľudským štruktúram. Týka sa to skupín, hnutí a spoločenstiev – a práve to je dôvod, prečo mnohokrát začínajú intenzívnym životom v Duchu, ale napokon končia strnulé... či skazené.

59. Bez toho, aby sme si to uvedomili – keď si myslíme, že všetko závisí od ľudskej snahy usmerňovanej cirkevnými normami a štruktúrami – komplikujeme evanjelium a stávame sa otrokmi schémy, ktorá obsahuje len málo medzier, cez ktoré môže pôsobiť milosť. Svätý Tomáš Akvinský nám pripomína, že dodržiavanie príkazov pridaných k evanjeliu Cirkvou sa má vyžadovať s miernosťou, „aby sa život veriacich príliš nezaťažil“, pretože tak „by sa naše náboženstvo zmenilo na otroctvo“.64

Zhrnutie zákona

60. Aby sme sa tomu vyhli, je dobré si často pripomínať, že existuje hierarchia čností, ktorá nás pozýva hľadať to podstatné. Primát patrí teologálnym čnostiam, ktoré majú Boha ako cieľ i motív. A v centre je láska. Svätý Pavol hovorí, že to, na čom skutočne záleží, je „viera činná skrze lásku“ (Gal 5, 6). Sme povolaní starostlivo venovať pozornosť láske: „Kto miluje blížneho, vyplnil zákon (...) teda naplnením zákona je láska“ (Rim 13, 8. 10). Veď „celý zákon sa spíňa v jedinom slove, v tomto: „Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého!“ (Gal 5, 14)

61. Povedané inými slovami: v hustej džungli príkazov a predpisov Ježiš otvára priezor, ktorý umožňuje rozlišovať dve tváre – tvár Otca a tvár brata. Nedáva nám dve formuly alebo dva príkazy navyše. Dáva nám dve tváre, alebo lepšie, len jednu – tvár Boha, ktorá sa zrkadlí v mnohých. Pretože v každom bratovi, predovšetkým v tom najmenšom, krehkom, bezbrannom a chudobnom, je prítomný samotný obraz Boha. Vskutku, s útržkami tejto zraniteľnej ľudskej tvorby vytvorí Pán na konci čias svoje záverečné umelecké dielo. Pretože „čo zostane, čo má v živote hodnotu, ktoré bohatstvá sa nepominú? Určite dve: Pán a blížny. Tieto dve bohatstvá sa nepominú!“65

62. Nech Pán oslobodí Cirkev od nových foriem gnosticizmu a pelagianizmu, ktoré ju komplikujú a prekážajú jej na ceste ku svätosti! Tieto poblúdenia sa prejavujú rozličnými formami, podľa vlastného temperamentu a vlastných charakteristík. Preto každého vyzývame pýtať sa a pred Bohom rozlišovať, akým spôsobom sa môžu ukázať v jeho vlastnom živote.

III. kapitola

Vo svetle Majstra

63. Môžu existovať mnohé teórie o tom, čo je to svätosť, obšírne vysvetlenia a delenia. Aj taká reflexia by mohla byť užitočná, avšak nič tu neprinesie viac svetla, než návrat k Ježišovým slovám a prevzatie jeho spôsobu komunikácie pravdy. Ježiš vysvetlil celkom jednoducho, čo to znamená byť svätý, a urobil to, keď nám zanechal blahoslavenstvá (porov. Mt 5, 2 – 12; Lk 6, 20 – 23). Sú ako preukaz totožnosti kresťana. Teda, ak si niekto z nás kladie otázku „Čo treba robiť, aby sa človek stal dobrým kresťanom?“, odpoveď je jednoduchá: treba robiť, každý svojím spôsobom to, čo hovorí Ježiš v reči o blahoslavenstvách.66 V nich sa črtá tvár Majstra, a my sme povolaní na to, aby táto tvár „presvitala“ do každodennosti našich životov.

64. Slovo „šťastný“ alebo „blahoslavený“ sa stáva synonymom slova „svätý“, pretože vyjadruje, že osoba, ktorá je verná Bohu a žije jeho slovo, dosahuje – v darovaní seba – pravé šťastie.

Proti prúdu

65. Aj keď sa nám Ježišove slová môžu zdať poetické, idú značne proti prúdu – vzhľadom na to, čo je zvykom, čo sa robí v spoločnosti; a aj keď nás toto Ježišovo posolstvo priťahuje, v skutočnosti nás svet vedie k inému štýlu života. Blahoslavenstvá v nijakom prípade nie sú čosi ľahké alebo povrchné; naopak, môžeme ich žiť jedine vtedy, ak nás Duch Svätý prenikne celou svojou silou a oslobodí nás od slabosti egoizmu, pohodlnosti a pýchy.

66. Vráťme sa k počúvaniu Ježiša so všetkou láskou a rešpektom, ktorý si Majster zasluhuje. Dovoľme mu, aby nás zasiahol svojimi slovami, aby nás podnietil, aby nás vyprovokoval k reálnej zmene života.

Inak budú zo svätosti len slová. Pripomeňme si teraz jednotlivé blahoslavenstvá v znení evanjelia podľa Matúša (porov. Mt 5, 3 – 12).⁶⁷

„Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo.“

67. Evanjelium nás pozýva spoznať pravdu nášho srdca, aby sme videli, do čoho vkladáme istotu nášho života. Zvyčajne sa boháč cíti istý so svojimi bohatstvami, a domnieva sa, že keď sú ohrozené, celý zmysel jeho života na zemi sa rozpadá. Sám Ježiš nám to povedal v podobenstve o sýpke, keď hovoril o sebaistom mužovi, ktorý – ako hlupák – nemyslel na to, že môže zomrieť ešte v ten istý deň (porov. Lk 12, 16 – 21).

68. Bohatstvá ti nezaistujú nič. Navyiac, keď sa srdce cíti bohaté, je natoľko spokojné samo v sebe, že nemá miesto pre Božie slovo, pre lásku k bratom ani pre potešenie z najdôležitejších vecí v živote. Tak sa pripravuje o tie najväčšie dobrá. Preto Ježiš volá blahoslavenými chudobných v duchu, ktorí majú chudobné srdce, kde Pán môže vstúpiť so svojou stálou novosťou.

69. Táto chudoba v duchu je úzko spojená so „svätou indiferenciou“, odporúčanou sv. Ignácom z Loyoly, pri ktorej dosahujeme obdivuhodnú vnútornú slobodu: „Treba byť indiferentný voči všetkým stvoreným veciam (vo všetkom, čo závisí od našej slobodnej vôle, a nie je zakázané); robíme tak, keď z našej strany nechceme viac zdravia ako choroby, bohatstva ako chudoby, úcty ako neúcty, dlhého života ako krátkeho a rovnako pri všetkom ostatnom.“⁶⁸

70. Lukáš nehovorí o chudobe „ducha“, ale len o bytí „chudobnými“ (porov. 6, 20), a tak nás tiež pozýva k prísnej a nenáročnej existencii. Týmto spôsobom nás volá zdieľať život s tými najchudobnejšími – život, aký viedli apoštolí – a v konečnom dôsledku sa tak prispôbiť Ježišovi, ktorý, hoci bol bohatý, „stal sa chudobným“ (2 Kor 8, 9).

Byť chudobný v srdci, to je svätosť.

„Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme.“

71. Je to silný výraz v tomto svete, ktorý je od počiatku miestom nepriateľstva, v ktorom sú všade hádky, v každom kúte nenávisť, kde neustále súdime druhých podľa ich myšlienok, ich zvykov, ba dokonca podľa ich spôsobu reči alebo obliekania. Skrátka, je to kráľovstvo pýchy a márnosti, v ktorom je každý presvedčený, že má právo sa povyšovať nad druhých. Avšak aj keď sa to zdá nemožné, Ježiš navrhuje iný štýl: tichosť. To je to, čo on sám žil so svojimi učeníkmi a čo obdivujeme pri jeho vstupe do Jeruzalema: „Hľa, tvoj Kráľ prichádza k tebe, tichý, sediaci na oslici“ (Mt 21, 5; Zach 9, 9).

72. Povedal: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom; a nájdete odpočinok pre svoju dušu“ (Mt 11, 29). Ak žijeme v nepokoji a k druhým sa správame arogantne, skončíme unavení a vyčerpaní. Ak ale na ich limity a chyby hľadíme s láskavosťou a miernosťou, bez toho, aby sme sa cítili nadradení, môžeme im pomôcť a vyhneme sa míňaniu energie na zbytočné lamentácie. Pre svätú Teréziu z Lisieux „dokonalá láska spočíva v znášaní chýb druhých a nepohoršovaní sa na ich slabostiach“.⁶⁹

73. Pavol spomína miernosť ako ovocie Ducha Svätého (Gal 5, 23). Odporúča, aby sme zašli za bratom a napomenuli ho, ak nás znepokojujú jeho zlé skutky, avšak „v duchu miernosti“ (Gal 6, 1), a pripomína: „daj si pozor, aby si aj ty neupadol do pokušenia“ (tamže). Aj keď niekto bráni svoju vieru a svoje presvedčenia, má to robiť „skromne“ (1 Pt 3, 16) a protivníkov treba „mierne karhať“ (2 Tim 2, 25). V Cirkvi sme mnohokrát pochybili tým, že sme neprijali túto výzvu Božieho slova.

74. Tichosť je iný výraz pre vnútornú chudobu toho, kto svoju dôveru vkladá len v Boha. Vskutku, v Biblii sa zvykne používať to isté slovo anawin na označenie chudobných aj tichých. Niekto by mohol namietat: „Ak som veľmi tichý, budú si myslieť, že som truľo, že som hlupák alebo slaboch.“ Niekedy je to tak, ale nechajme, nech si to myslia. Je lepšie byť vždy tichí; splnia sa naše najväčšie túžby: tichí „budú dedičmi zeme“, to znamená, uvidia ako sa v ich životoch naplnia Božie prisľúbenia. Pretože tichí, bez ohľadu na okolnosti, dúfajú v Pána – a tí, čo dúfajú v Pána, „zdedia zem a budú žiť v šťastí a pokoji“ (Ž 37, 11). Zároveň Pán im dôveruje: „Na takéhoto zhlídnem: na pokorného a zroneného duchom a ktorý sa trasie pred mojimi slovami“ (Iz 66, 2).

Reagovať s pokornou tichosťou, to je svätosť.

„Blahoslavení plačúci, lebo oni budú potešení.“

75. Svet nám navrhuje pravý opak: zábavu, užívanie, rozptýlenie, špás, a vraví nám, že to je to, čo robí život dobrým. Sveták ignoruje, hľadá iným smerom, keď prídu problémy s chorobou alebo s utrpením v rodine, či v jeho okolí. Svet nechce plakať: uprednostňuje bolestné situácie ignorovať, prikrývať a schovávať. Mnoho energie sa míňa na únik z okolností, v ktorých sa vyskytne utrpenie – v presvedčení, že je možné zamaskovať realitu, v ktorej nikdy, nikdy nemôže chýbať kríž.

76. Osoba, ktorá vidí veci také, aké naozaj sú, nechá sa preniknúť bolesťou a zaplače vo svojom srdci, je schopná dotknúť sa hlbín života a byť skutočne šťastná.⁷⁰ Tejto osobe sa dostáva útechy, avšak útechy Ježiša, nie útechy tohto sveta. Môže sa tak odvážiť mať účasť na utrpení druhého a prestať utekať pred bolestnými situáciami. Týmto spôsobom objaví, že život má zmysel, keď pomôže druhému v jeho bolesti, keď porozumie jeho úzkosti, keď poskytne úľavu ostatným. Táto osoba cíti, že druhý je telo z jeho tela; nebojí sa priblížiť a dotknúť sa jeho rany: má súcitiť až tak, že zakúsi ako vzdialenosti miznú. Takto je možné prijať výzvu svätého Pavla: „Plačte s plačúcimi“ (Rim 12, 15).

Vedieť plakať s druhými, to je svätosť.

„Blahoslavení lační a smädní po spravodlivosti, lebo oni budú nasýtení.“

77. „Hlad a smäd“ sú veľmi intenzívne skúsenosti, pretože zodpovedajú primárnym potrebám a sú spojené s inštinktom prežitia. Sú ľudia, čo s takouto intenzitou túžia po spravodlivosti a hľadajú ju s rovnako silnou túžbou. Ježiš hovorí, že budú nasýtení, lebo spravodlivosť skôr či neskôr príde, a my môžeme spolupracovať na tom, aby sa tak stalo – aj keď nie vždy vidíme výsledky tohto snaženia.

78. Avšak spravodlivosť, ktorú ponúka Ježiš, nie je ako spravodlivosť, ktorú hľadá svet – neraz poznačená malichernými záujmami, manipulovaná jednou alebo druhou stranou. Realita nám ukazuje, aké je ľahké vstúpiť do korupčných bánd, stať sa súčasťou tejto každodennej politiky „dám, aby som dostal“, kde všetko je obchod. A koľkí ľudia trpia nespravodlivosťami; koľkí sa len bezmocne prizerajú, ako sa druhí striedajú pri delení torty života. Niektorí sa vzdajú boja za skutočnú spravodlivosť, a radšej sa rozhodnú naskočiť na voz víťaza. To nemá nič spoločné s hladom a smädcom po spravodlivosti, ktorú Ježiš chváli.

79. Táto spravodlivosť sa začína uskutočňovať v živote každého človeka, keď je spravodlivý vo svojich vlastných rozhodnutiach, a potom sa prejavuje v hľadaní spravodlivosti pre chudobných a slabých. Isteže, slovo „spravodlivosť“ môže byť synonymom pre vernosť Božej vôli v celom našom živote; ak mu však dáme veľmi všeobecný význam, zabudneme, že sa prejavuje najmä v spravodlivosti voči bezmocným: „Učte sa robiť dobro, domáhajte sa práva, pomôžte utláčanému, vymôžte právo sirote, obhajujte vdovu“ (Iz 1, 17).

Hľadať spravodlivosť s hladom a smädcom, to je svätosť.

„Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnu milosrdenstvo.“

80. Milosrdenstvo má dva aspekty: znamená dávať, pomáhať, slúžiť druhým, a tiež odpúšťať, chápať. Matúš to zhŕňa do jedného zlatého pravidla: „Všetko, čo chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im“ (Mt 7, 12). Katechizmus nám pripomína, že tento zákon sa musí aplikovať „vo všetkých prípadoch“, ⁷¹ osobitným spôsobom, keď „sa človek niekedy nachádza v situáciách, ktoré spôsobujú, že morálny úsudok je menej istý a rozhodovanie je ťažké“. ⁷²

81. Dávať a odpúšťať znamená chcieť v našich životoch reprodukovať aspoň malý odraz dokonalosti Boha, ktorý dáva a odpúšťa veľmi štedro. Z toho dôvodu v evanjeliu podľa Lukáša už nepočujeme „budte dokonalí“ (Mt 5, 48), ale „budte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec. Nesúďte a nebudete súdení. Neodsudzujte a nebudete odsúdení. Odpúšťajte a odpustí sa vám. Dávajte a dajú vám“ (Lk 6, 38). A potom Lukáš pridáva niečo, čo by sme nemali opomenúť: „Akou mierou budete merať vy, takou sa nameria aj vám“ (Lk 6, 38). Miera, ktorú my používame na pochopenie a odpustenie, sa bude aplikovať na nás, keď nám bude odpúšťané. Miera, ktorú my používame na dávanie, sa v nebi bude aplikovať na nás, keď budeme odmeňovaní. Je dobré na to nezabudnúť.

82. Ježiš nehovorí „blessed are you“, ale nazýva blessedými tých, ktorí odpúšťajú a robia to „sedemdesiat sedem krát“ (Mt 18, 22). Treba si uvedomiť, že my všetci sme armádou tých, ktorým bolo odpustené. Na nás všetkých bolo zhladnuté s Božím súcitom. Ak sa úprimne priblížime k Pánovi a napneme sluch, možno občas započujeme túto výčitku: „Nemal si sa teda aj ty zľutovať nad svojim spolusluhom, ako som sa ja zľutoval nad tebou?“ (Mt 18, 33)

Hľadiet' a konať s milosrdenstvom, to je svätosť.

„Blessed are you of pure heart, for you will see God.“

83. Toto podobenstvo sa týka ľudí, ktorí majú úprimné, čisté srdce – bez špiny: pretože srdce, ktoré vie milovať, nenechá vstúpiť do svojho života čokoľvek, čo ohrozuje lásku – čo ju oslabuje alebo vystavuje riziku. V Biblii sú srdcom naše skutočné úmysly: to, čo naozaj hľadáme a po čom túžime, ponad to, ako sa javíme: „Lebo človek hľadá na výzor, ale Pán hľadá na srdce“ (1 Sam 16, 7). On sa snaží prehovárať k nášmu srdcu (porov. Oz 2, 16) a tam túži vpísať svoj zákon (porov. Jer 31, 33). Napokon, chce nám dať nové srdce (porov. Ez 36, 26).

84. „Veľmi stráž svoje srdce“ (Prís 4, 23). Nič poškrvnené falšou nemá pre Pána skutočnú hodnotu. On „uteká pred pretvárkou (...), vzdaľuje sa od pochabých myšlienok“ (Múd 1, 5). Otec, ktorý „vidí aj v skrytosti“ (Mt 6, 6), rozozná to, čo nie je čisté, teda to, čo nie je úprimné, ale len škrupina a pretváрка – ako aj Syn vie, „čo je v človeku“ (Jn 2, 25).

85. Je pravda, že niet lásky bez skutkov lásky, ale toto blessedenstvo nám pripomína, že Pán očakáva oddanosť bratovi, ktorá vychádza zo srdca, pretože aj „keby som obetoval svoje telo, aby som bol slávny, a lásky by som nemal, nič by mi to neosožilo“ (1 Kor 13, 3). V Matúšovom evanjeliu tiež vidíme, že to, čo „pochádza zo srdca, poškrvňuje človeka“ (Mt 15, 18), pretože odtiaľ vychádzajú vraždy, krádeže, krivé svedectvá atď. (porov. Mt 15, 19). V úmysloch srdca sa rodia túžby a úprimné rozhodnutia, ktoré nami skutočne hýbu.

86. Keď srdce miluje Boha a blížneho (porov. Mt 22, 36 – 40), keď je to jeho skutočný úmysel, a nielen prázdne slová, potom je aj srdce čisté a môže Boha uzrieť. Svätý Pavol vo svojom hymne na lásku pripomína, že „teraz vidíme len nejasne, akoby v zrkadle“ (1 Kor 13, 12), ale v tej miere, v akej skutočne vládne láska, stávame sa schopnými vidieť z tváre do tváre“ (tamže). Ježiš prisľúbil, že tí, čo majú čisté srdce „vidia Boha“.

Udržať si srdce čisté od všetkého, čo poškrvňuje lásku, to je svätosť.

„Blessed are you who sow peace, for you will be called God's sons.“

87. Toto blessedenstvo nás núti myslieť na rozličné situácie bojov, ktoré sa stále opakujú. Je pre nás veľmi bežné byť príčinami konfliktov alebo prinajmenšom príčinami nedorozumení. Napríklad, keď počujem niečo o niekoho a idem to povedať druhému; a možno ešte vyrobím druhú verziu, trochu obsažnejšiu, a tú rozšírim. A zdá sa, že čím väčšiu škodu spôsobím, tým viac uspokojenia mi to prinesie. Svet klebiet, vytváraný ľuďmi, ktorí sa venujú kritizovaniu a ničeniu, nebude pokoj. Títo ľudia sú skôr nepriateľmi pokoja, a v žiadnom prípade nie sú blessedí.73

88. Pokojní sú zdrojom pokoja, šíria pokoj a spoločenské priateľstvo. Tým, ktorí sa snažia všade rozšievať pokoj, Ježiš dáva nádherný prisľub: „Budú ich volať Božími synmi“ (Mt 5, 9). Žiadal svojich učeníkov, aby – keď prídu na nejaké miesto – povedali: „Pokoj tomuto domu!“ (Lk 10, 5) Božie slovo vyzýva každého veriaceho, aby „s tými, čo (...) vyzývajú Pána“, hľadal pokoj (2 Tim 2, 22), pretože „ovocie spravodlivosti sa zasieva v pokoji pre tých, čo šíria pokoj“ (Jak 3, 18). A keď pri nejakej príležitosti máme v našom spoločenstve pochybnosti o tom, čo treba konať, „usilujme o to, čo slúži pre pokoj“ (Rim 14, 19), pretože jednota je viac ako konflikt.74

89. Nie je ľahké budovať tento evanjeliový pokoj, ktorý nikoho nevyklučuje, ale, naopak, začleňuje aj tých, ktorí sú trochu zvláštni, aj komplikované a nepríjemné osoby; tých, ktorí si vyžadujú pozornosť, tých, ktorí sú odlišní; človeka dobitého životom aj človeka s odlišnými záujmami. Je to náročné a vyžaduje si to veľkú otvorenosť mysle a srdca, pretože nejde o „dohodu vyrobenú od stola alebo pomínutelný mier pre šťastnú menšinu“,75 ani o projekt „niekoľkých, zameraný na niekoľkých“.76 Nejde ani o snahu konflikt ignorovať či zakrývať, ale ho „prijat' a strpieť; vyriešiť ho a premeniť na ohnivo

spájajúce s novým procesom“.77 Ide o to: byť tvorcami pokoja, pretože budovať mier je umenie, ktoré si vyžaduje vyvornanosť, tvorivosť, citlivosť a zručnosť.

Rozsievaj okolo seba pokoj, to je svätosť.

„Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo.“

90. Sám Ježiš zdôrazňuje, že táto cesta ide proti prúdu – až tak, že z nás robí ľudí, ktorí vlastným životom spochybňujú spoločnosť, osoby, ktoré obťažujú. Ježiš pripomína, koľkí sú prenasledovaní a boli prenasledovaní len preto, že bojovali za spravodlivosť, že žili svoje povinnosti voči Bohu a voči druhým. Ak sa nemienime ponoriť do tmavej priemernosti, nechcime pohodlný život, pretože „kto by si chcel život zachrániť, stratí ho“ (Mt 16, 25).

91. Nedá sa očakávať, že keď žijeme evanjelium, bude nám celé naše okolie naklonené, pretože ambície moci a svetské záujmy mnohokrát hrajú proti nám. Svätý Ján Pavol II. vravel, že je „odcudzená spoločnosť, ktorá vo svojich formách spoločenského usporiadania, výroby a spotreby sťažuje realizáciu tohto daru a budovanie medzilidskej solidarity“.78 V takejto odcudzenej spoločnosti, uviaznutej v politickej, mediálnej, ekonomickej, kultúrnej, ba aj náboženskej zápletke, ktorá bráni jej autentickejšiemu ľudskému a sociálnemu rozvoju, je ťažko žiť blahoslavenstvá – a môže to byť vnímané negatívne, s podozrením a výsmechom.

92. Kríž, predovšetkým únavy a bolesti, ktoré znášame, aby sme žili prikázanie lásky a cestu spravodlivosti, je zdrojom dozrievania a posvätenia. Pamätajme, že keď Nový zákon hovorí o utrpeniach, ktoré treba zniesť pre evanjelium, zmieňuje sa práve o prenasledovaniach (porov. Sk 5, 41; Flp 1, 29; Kol 1, 24; 2 Tim 1, 12; 1 Pt 2, 20; 4, 14 – 16; Zjv 2, 10).

93. Hovoríme však o nevyhnutných prenasledovaniach, nie o tých, ktoré si môžeme zapríčiniť sami nesprávnym spôsobom zaobchádzania s druhými. Svätec nie je excentrická osoba s odstupom, ktorá sa stáva neznesiteľnou pre svoju márnivosť, negativitu či urazenosť. Kristovi apoštoli neboli takíto. Kniha Skutkov apoštolov zdôrazňuje, že sa tešili sympatií „všetkého ľudu“ (Sk 2, 47; porov. 4, 21. 33; 5, 13), kým niektoré authority po nich pátrali a prenasledovali ich (porov. Sk 4, 1 – 3; 5, 17 – 18).

94. Prenasledovania nie sú vecou minulosti, pretože aj dnes ich trpíme, jednak takým krutým spôsobom ako mnohí súčasní mučeníci, ako aj subtilnejšie, prostredníctvom klebiet a falší. Ježiš hovorí o blahoslavenstve, keď budú „všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť“ (Mt 5, 11). Inokedy ide o posmešky, ktorých úmyslom je prekrútiť našu vieru, aby sme vyšli na smiech.

Prijaj každý deň cestu evanjelia, aj keď nám spôsobuje problémy, to je svätosť.

Veľké pravidlo správania

95. V 25. kapitole evanjelia podľa Matúša (v. 31 – 46) sa Ježiš vracia k jednému z týchto blahoslavenstiev, ktoré za šťastných vyhlasuje milosrdných. Ak hľadáme túto svätosť, ktorá je cenená v Božích očiach, práve v tomto texte nachádzame pravidlo, podľa ktorého budeme súdení: „Lebo som bol hladný a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť; bol som poverný a pritúlili ste ma; bol som nahý a priodeli ste ma; bol som chorý a navštívili ste ma; bol som vo väzení a prišli ste ku mne“ (Mt 25, 35 – 36).

Skrze vernosť k Majstrovi

96. Byť svätý teda neznamená obracať oči v domnelej extáze. Svätý Ján Pavol II. hovorieval, že „ak sme vyšli naozaj zo sústredeného rozjímania o Kristovi, budeme ho musieť vidieť predovšetkým v tvári tých, s ktorými sa on chcel stotožniť“.79 Text Mt 25, 35 – 36 „nie je jednoduchou výzvou k láske, ale je to stránka kristológie, ktorá vrhá svetlo na Kristovo tajomstvo“.80 V tomto povolaní – spoznať ho v chudobných a trpiacich – sa odhaľuje samotné Srdce Krista, jeho najhlbšie city a rozhodnutia, ktorým sa každý svätý snaží pripodobniť.

97. Vzhľadom na vážnosť týchto Ježišových žiadostí je mojou povinnosťou prosiť kresťanov, aby ich akceptovali a prijali s úprimnou otvorenosťou „sine glossa“, takpovediac bez komentára, bez špekulácií

a výhovoriek, ktoré ich oberajú o silu. Pán nám to odovzdal veľmi jasne, že svätosť nemožno chápať ani žiť mimo týchto jeho požiadaviek, pretože milosrdenstvo je „pulzujúcim srdcom evanjelia“.81

98. Keď narazím na človeka, ktorý počas studenej noci spí pod holým nebom, môžem ho vnímať ako nepríjemného jedinca, ktorý mi náhle zavadzia, ako záhaľčivého previnilca, prekážku na ceste, nepríjemný osteň pre moje svedomie, problém, ktorý musia vyriešiť politici, a možno aj ako neporiadok, ktorý znečisťuje verejný priestor. Alebo môžem reagovať na základe viery a milosrdnej lásky a spoznať v ňom ľudskú bytosť s rovnakou dôstojnosťou, akú mám ja, stvorenie nekonečne milované Otcom, Boží obraz, brata vykúpeného Ježišom Kristom. To je byť kresťanmi! Alebo môže byť svätosť chápaná mimo tohto živého uznania dôstojnosti každej ľudskej bytosti?82

99. Z tohto pre nás kresťanov vyplýva zdravá a neustála nespokojnosť. Už aj poskytnutie úľavy jednej jedinej osobe by odôvodňovalo všetky naše úsilia; to nám však nestačí. Kanadskí biskupi to vyjadrili jasne, keď ukázali, že biblické učenia o jubilejnom roku neznamenajú len konanie dobrých skutkov, ale snažia sa o spoločenskú zmenu: „Aby budúce generácie boli oslobodené, je evidentné, že cieľom mala byť obnova spravodlivých sociálnych a ekonomických systémov, aby viac nebolo vylúčená.“83

Ideológie, ktoré okypťujú srdce evanjelia

100. Žiaľ, ideológie nás niekedy vedú k dvom škodlivým pochybeniam. Na jednej strane je to pochybenie kresťanov, ktorí oddeľujú tieto požiadavky evanjelia od svojho osobného vzťahu s Pánom, od vnútornej jednoty s ním, od milosti. Tak sa z kresťanstva stáva len istý druh mimovládnej organizácie, a pripravuje sa o tú žiarivú mystiku, ktorú žili a prejavovali svätý František z Assisi, svätý Vincent de Paul, svätá Tereza z Kalkaty a mnohí ďalší. Týmto veľkým svätcom ani modlitba, ani láska k Bohu, ani čítanie evanjelia neumenšovali zápal alebo efektívnosť ich nasadenia pre blížnych, práve naopak.

101. Taktiež škodlivé a ideologické je pochybenie tých, ktorí sa k spoločenskej angažovanosti druhých stavajú podozrievavo, a považujú ju za čosi povrchné, svetské, sekularizované, imanentné, komunistické či populistické. Alebo ju relativizujú, akoby iné veci boli dôležitejšie; alebo sa týkala len určitej etiky alebo pravdy, ktorú títo ľudia obhajujú. Obrana nevinného, ktorý sa ešte nenarodil, napríklad musí byť jasná, pevná a oduševnená, pretože je tu v hre dôstojnosť ľudského života, vždy posvätného, a vyžaduje si to láska ku každej osobe, bez ohľadu na stupeň jej vývoja. Avšak rovnako posvätný je život chudobných, ktorí sa už narodili, a ktorí zápasia s biedou, odvrhnutím, vylúčením, obchodovaním s ľuďmi, eutanáziou ukrytou v chorých a starých, ktorých si nikto nevšima, novými formami otroctva a každou formou skartovania.84 Nemôžeme si klásť taký ideál svätosti, ktorý by ignoroval nespravodlivosť tohto sveta, kde jedni oslavujú, s radosťou užívajú, a svoj život redukovujú na novinky konzumu, zatiaľ čo iní hľadajú iba zvonku, a ich život plynie a končí v biede.

102. Často počuť, že vzhľadom na relativizmus a ohraničenia súčasného sveta je napríklad situácia migrantov len menej dôležitou témou. Niektorí katolíci tvrdia, že je to druhotná téma vzhľadom na „vážne“ témy bioetiky. Že takéto veci hovorí politik obávajúci sa o výsledky, to možno pochopiť; nie však kresťan, ktorému pristane len postoj „obuť sa do topánok“ brata, ktorý riskuje vlastný život, aby dal budúcnosť svojim deťom. Dokážeme si uvedomiť, že práve o toto nás Ježiš Kristus žiada, keď nám hovorí, že jeho samého prijímame v každom cudzincovi (porov. Mt 25, 35)? Svätý Benedikt to prijal bez výhrad, aj keď to mohlo „komplikovať“ život mníchov – stanovil, že všetci hostia, ktorí prichádzali do kláštora, mali byť prijatí „ako Kristus“,85 prejaviac to dokonca gestami adorácie,86 a že chudobní a pútnici mali byť opatrení s „najväčšou starostlivosťou a ochotou“.87

103. Čosi podobné načrtáva Starý zákon, keď hovorí: „Cudzinca nebudeš napádať a utláčať, veď sami ste boli cudzincami v egyptskej krajine!“ (Ex 22, 20) „Cudzinec, ktorý sa bude u vás zdržovať, nech je medzi vami ako domorodec. Milujte ho ako seba, veď aj vy ste boli cudzincami v egyptskej krajine“ (Lv 19, 33 – 34). Nie je to teda len výmysel jedného pápeža alebo prechodné delírium. Aj my v súčasnom kontexte sme povolaní žiť cestu duchovného osvietenia, ktorú nám predstavil prorok Izaiáš, keď sa pýtal, čo sa páči Bohu: „Keď lámeš chudobným svoj chlieb, potulných bedárov zavedieš do domu, ak vidíš nahého, zaodeješ ho a pred svojím telom sa neskrývaš? Vtedy ako zora vypukne ti svetlo...“ (Iz 58, 7 – 8).

Kult, ktorý je mu najviac milý

104. Mohli by sme si myslieť, že Boha oslavujeme len v kulte a v modlitbe, alebo len ak dodržiavame určité etické normy – je pravda, že primát patrí vzťahu s Bohom – a pritom zabudnúť, že kritérium na hodnotenie nášho života je predovšetkým to, čo sme urobili druhým. Modlitba je vzácna, ak sytí dennodenné darovanie lásky. Náš kult je milý Bohu, ak do neho vkladáme úmysly žiť so štedrosťou, a keď dovoľíme, aby sa dar Boží, ktorý v ňom prijímame, prejavil v oddanosti bratom.

105. Z toho istého dôvodu, najlepším spôsobom na rozlíšenie toho, či je naša cesta modlitby autentická, bude pozrieť sa, do akej miery sa náš život mení vo svetle milosrdenstva. Pretože „milosrdenstvo nie je len spôsob, akým koná Otec, ale stáva sa kritériom na pochopenie, kto sú jeho skutoční synovia“.88 Je „nosným pilierom života Cirkvi“.89 Chcem ešte raz zdôrazniť, že hoci milosrdenstvo nevyučuje spravodlivosť a pravdu, „musíme predovšetkým povedať, že milosrdenstvo je plnosťou spravodlivosti a najjasnejším prejavom Božej pravdy“.90 Ono je „kľúčom do neba“.91

106. Nemôžem nepripomenúť otázku, ktorú si kládol sv. Tomáš Akvinský – keď sa pýtal, ktoré sú naše najväčšie skutky; ktoré sú tie vonkajšie diela, čo najlepšie vyjadrujú našu lásku k Bohu. Odpovedal bez pochybovania, že sú to diela milosrdenstva voči blížnemu,92 viac než činnosti kultu: „Nekonáme kult Boha obetami alebo vonkajšími darmi kvôli nemu samému, ale pre naše vlastné dobro a pre dobro blížneho: Boh vsutku nepotrebuje naše obety, ale chce, aby sme ich konali z našej nábožnosti pre dobro blížneho. Teda milosrdenstvo, ktorým sa druhému pomáha v núdzi, je tou obetou, v ktorej má najväčšie zaľúbenie, lebo najpriamejšie prináša dobro blížnemu.“93

107. Kto chce skutočne vzdať Bohu chválu svojím životom, kto sa skutočne túži posvätiť, aby jeho existencia oslavovala Svätého, je povoláný moriť sa, stráviť sa a vyčerpať v snahe žiť diela milosrdenstva. Dobré to pochopila svätá Tereza z Kalkaty: „Áno, mám mnoho ľudských slabostí, mnoho ľudských bied... Ale on sa skláňa a slúži si nami, tebou a mnou, aby sme boli jeho láskou a súcitom vo svete, napriek našim hriechom, napriek našim biedam a chybám. Závisí od nás, keď miluje svet a ukazuje mu, ako veľmi ho miluje. Ak sa príliš zaoberáme sami sebou, nezostane nám čas pre druhých.“94

108. Hedonistický konzumizmus sa s nami môže nepekne zahrať, pretože pri obsesii zábavy sa napokon venujeme príliš sebe samým, našim právam a zúfalej snahe mať voľný čas na užívanie. Bude pre nás ťažké, aby sme sa venovali a investovali energiu do pomoci človeku, ktorý sa má zle, ak nepestujeme istú prítomnosť, ak nebojujeme proti tejto horúčke, ktorú nám vnucuje spoločnosť konzumu, aby nám predávala veci, a ktorá nás napokon mení na nespokojných chudákov, ktorí chcú mať všetko a vyskúšať všetko. Aj konzum povrchných informácií a rýchlych a virtuálnych foriem komunikácie môže byť faktorom ohlúpnutia, ktorý nás oberá o všetok čas a vzdáva nás od trpiaceho tela bratov. Uprostred tohto aktuálneho víru evanjelium zaznieva nanovo, aby nám ponúklo iný život, svätejší a šťastnejší.

109. Sila svedectva svätých je v žití blahoslavenstiev a „pravidla správania“ posledného súdu. Je to neveľa slov, jednoduchých, avšak praktických a platných pre všetkých, pretože kresťanstvo je tu najmä preto, aby bolo praktizované – a ak sa stáva aj predmetom uvažovania, má to hodnotu len vtedy, ak nám to pomáha žiť evanjelium v každodennom živote. Veľmi odporúčam často znovu čítať tieto biblické texty, pamätať na ne, modliť sa s nimi a snažiť sa o ich „vtelenie“. Budú nám osožné; urobia nás skutočne šťastnými.

IV. kapitola

Niektoré charakteristiky svätosti v súčasnom svete

110. V rámci veľkého rámca svätosti, ktorý nám predkladajú blahoslavenstvá a Mt 25, 31 – 46, by som rád zhrnul niektoré charakteristiky alebo duchovné vyjadrenia, podľa mňa nevyhnutné na pochopenie životného štýlu, ku ktorému nás Pán povoláva. Nebudem sa zastavovať pri vysvetľovaní prostriedkov posvätenia, ktoré už poznáme: rozličné metódy modlitby, vzácne sviatosti Eucharistie a zmierenia, prinášanie obiet, rozličné formy zbožnosti, duchovné vedenie a mnohé ďalšie. Dotknem sa len niektorých aspektov povolania k svätosti, ktoré, dúfam, zarezonujú osobitným spôsobom.

111. Tieto charakteristiky, ktoré chcem zdôrazniť, nie sú úplne všetky, čo môžu vytvárať vzor svätosti – ale je to päť veľkých prejavov lásky k Bohu a k blížnemu, ktoré pokladám za osobitne dôležité, pre niektoré riziká a limity súčasnej kultúry. V nej sa prejavujú: nervózna a násilná úzkosť, ktorá nás

rozdrobuje a oslabuje; negativita a smútok; pohodlná, konzumistická a egoistická lenivosť; individualizmus a mnohé formy falošnej duchovnosti bez stretnutia s Bohom, vládnuce na súčasnom náboženskom trhu.

Znášanlivosť, trpezlivosť, tichosť

112. Prvou z týchto charakteristík je zostať sústredení a pevní v Bohu, ktorý miluje a pomáha. Vďaka tejto vnútornej pevnosti je možné zniesť, vydržať protivenstvá, životné rozkolísania, tiež agresie druhých, ich nevernosti a chyby: „Ak je Boh s nami, kto je proti nám?“ (Rim 8, 31) To je prameň pokoja, ktorý sa prejavuje v postojoch svätého. Na základe tejto vnútornej pevnosti je svedectvo svätosti v našom zrýchlenom, prelietavom a agresívnom svete tvorené trpezlivosťou a vytrvalosťou v dobrom. Je to vernosť lásky, pretože kto sa spolieha na Boha (pistis), môže byť verný aj bratom (pistós), neopustí ich v ťažkých okamihoch, nenechá sa uniesť úzkosťou a zostáva pri druhých, aj keď mu to neprináša okamžité uspokojenia.

113. Svätý Pavol pozýval rímskych kresťanov, aby sa nikomu neoplácali „zlým za zlé“ (Rim 12, 17), aby sa nesnažili pomstiť (porov. Rim 12, 19) a nenechali sa premôcť zlu, ale premáhali „dobrom zlo“ (12, 21). Tento postoj nie je prejavom slabosti, ale skutočnej sily, pretože sám Boh „je trpezlivý, no veľmi mocný“ (Nah 1, 3). Božie slovo nás napomína: „Akákoľvek zatrpknutosť, hnev, rozhorčenie, krik a rúhanie aj každá iná zloba nech sú ďaleko od vás“ (Ef 4, 31).

114. Treba bojovať a dávať pozor na naše vlastné agresívne a egocentrické sklony, aby sme im nedovolili zakoreniť sa: „Hnevajte sa, ale nehrešte! Slnko nech nezapadá nad vašim hnevom“ (Ef 4, 26). Keď nastanú okolnosti, ktoré nás premáhajú, vždy môžeme siahnuť po kotve prosby, a tá nás znovu vráti do Božích rúk a k prameňu pokoja: „O nič nebudte ustarostení. Ale vo všetkom modlitbou, prosbou a so vzdávaním vďaka prednášajte svoje žiadosti Bohu. A Boží pokoj, ktorý prevyšuje každú chápanosť, uchráni vaše srdcia“ (Flp 4, 6 – 7).

115. Taktiež kresťania môžu byť súčasťou sietí verbálneho násillia, prostredníctvom internetu a rozličných fór či priestorov digitálnej komunikácie. Ba aj v katolíckych médiách sa môžu prekročiť hranice: toleruje sa ohováranie a klebety, a zdá sa, že etika a rešpektovanie dobrého mena druhého zostávajú opomenuté. Tak vzniká nebezpečný dualizmus, pretože na týchto sieťach sa hovoria veci, ktoré by neboli tolerovateľné vo verejnom živote; ľudia sa tu snažia kompenzovať vlastné nespokojnosti hnevlivým vylieváním túžob po pomste. Je nápadné, ako sa niekedy – pri predstieranej obrane iných príkázaní – celkom ignoruje ôsme: nebudeš krivo svedčiť, a nemilosrdne sa ničí obraz druhého. Tu sa bez kontroly ukazuje, že jazyk je „svet neprávnosti“ a „rozpaľuje kolobeh života a sám je pekľom rozpálený“ (Jak 3, 6).

116. Vnútorná pevnosť, ktorá je dielom milosti, nás chráni od toho, aby sme sa nechali siahnuť násillím, prenikajúcim do spoločenského života, pretože milosť tlmí márnivosť a umožňuje tichosť srdca. Svätec nemárni svoje sily lamentovaním nad chybami druhého; je schopný nerozprávať o slabostiach svojich bratov a vyhýba sa verbálnemu násilliu, ktoré nivočí a šikanuje, pretože sa nepovažuje za hodného byť tvrdý k druhým, ale pokladá „druhého za väčšieho“ (Flp 2, 3).

117. Nerobí nám dobre pozeráť zvrchu, robiť zo seba nemilosrdných sudcov, považovať druhých za nehodných a chcieť neustále dávať lekcie. Toto je subtílna forma násillia.⁹⁵ Svätý Ján z Kríža navrhol inú vec: „Buď vždy viac naklonený nechať sa poučiť od všetkých, ako poučať toho, kto je najmenší zo všetkých.“⁹⁶ A pridával radu, ako si udržať vzdialenosť od diabla: „Keď sa budeš tešiť z dobra druhých akoby bolo tvoje vlastné a úprimne sa snažiť, aby boli vo všetkom uprednostnení pred tebou. Takým spôsobom zvíťaziš dobrom nad zlom, zaženieš ďaleko od seba diabla a získaš radosť srdca. Snaž sa to konať najmä pri tých, ktorí sú ti najmenej sympatickí. A vedz, že ak sa v tomto nebudeš cvičiť, nedosiahneš skutočnú lásku, ani nebudeš mať z nej úžitok.“⁹⁷

118. Pokora sa môže zakoreniť v srdci len cez pokorenia. Bez nich niet pokory ani svätosti. Ak nie si schopný vydržať a obetovať nijaké poníženia, nie si pokorný a nie si na ceste svätosti. Svätosť, ktorú Boh darúva svojej Cirkvi, prichádza skrze pokorenie jeho Syna: toto je cesta. Pokorenie ťa privádza k pripodobneniu sa k Ježišovi a je nevyhnutnou súčasťou nasledovania Krista: „Kristus trpel za vás a zanechal vám príklad, aby ste kráčali v jeho šľapajach“ (1 Pt 2, 21). On sám vyjadruje pokoru Otca, ktorý sa pokoruje, aby kráčal so svojím ľudom, znáša jeho nevernosti a hundrania (porov. Ex 34, 6 – 9;

Múd 11, 23 – 12, 2; Lk 6, 36). Z tohto dôvodu apoštoli, keď ich pokorili, boli „natešení, že boli uznaní za hodných znášať potupu pre toto meno“ (Sk 5, 41).

119. Nemám na mysli len násilné situácie mučenia, ale aj každodenné poníženia tých, ktorí sú ticho, aby zachránili svoju rodinu, alebo sa vyhýbajú rozprávaniam o sebe samých a radšej chvália druhých namiesto vystatovania sa, vyberajú si menej žiarivé úlohy, a niekedy dokonca radšej znesú niečo nespravodlivé, aby to obetovali Pánovi: „Ak dobre robíte, a predsa znášate utrpenia, je to milosť pred Bohom“ (1 Pt 2, 20). Neznamená to chodiť so zvesenou hlavou, málo hovoriť alebo unikať zo spoločnosti. Niekedy práve preto, že je slobodný od egocentrizmu, môže sa niekto odvážiť prívetivým spôsobom diskutovať a žiadať spravodlivosť alebo brániť slabých pred mocnými, aj keď to priniesie negatívne dôsledky pre jeho imidž.

120. Nehovorím, že poníženie je niečo príjemné, pretože to by bol masochizmus, ale že tu ide o cestu nasledovania Ježiša a o rast v jednote s ním. To nie je prirodzene pochopiteľné a svet sa takémuto návrhu vysmieva. Je to milosť, o ktorú potrebujeme prosiť: „Pane, keď prídu poníženia, pomôž mi cítiť, že som za tebou, na tvojej ceste.“

121. Takýto postoj predpokladá srdce upokojené Kristom, slobodné od tej agresivity, ktorá pramení z príliš veľkého ega. Toto isté upokojenie, spôsobené milosťou, umožňuje zachovať si vnútorný pokoj a vydržať, vytrvať v dobrom, „aj keby som mal ísť tmavou dolinou“ (Ž 23, 4) alebo „aj keby sa proti mne postavili šíky“ (Ž 27, 3). Skalopevní v Pánovi, Skale, môžeme spievať: „V pokoji sa ukladám a usínam, lebo len ty, Pane, ma necháš odpočívať v bezpečí“ (Ž 4, 9). Napokon Kristus „je náš pokoj“ (Ef 2, 14), prišiel, aby upriamil „naše kroky na cestu pokoja“ (Lk 1, 79). Svätej Faustíny povedal, že „ľudstvo nenájde pokoj, kým sa s dôverou neobrátí na Božie milosrdenstvo“.98 Neupadnime do pokušenia hľadať vnútorný pokoj v úspechoch, v prázdnych potešeniach, v majetkoch, v ovládaní druhých alebo v spoločenskom obraze: „Svoj pokoj vám dávam. Ale ja vám nedávam, ako svet dáva“ (Jn 14, 27).

Radosť a zmysel pre humor

122. To, čo bolo povedané doteraz, neznamená mať malomyselného, smutného, zatrpknutého, melancholického ducha, alebo nízky profil bez energie. Svätý je schopný žiť s radosťou a zmyslom pre humor. Bez straty realizmu osvecuje druhých pozitívnym duchom, plným nádeje. Byť kresťanmi je „radosť v Duchu Svätom“ (Rim 14, 17), lebo „po láske k dobročinnosti nevyhnutne nasleduje radosť, pretože ten, kto miluje, sa celý raduje v jednote s milovaným... Po dobročinnosti teda nasleduje radosť“.99 Prijali sme krásu jeho slova a prijímame ju „vo veľkom súžení s radosťou Ducha Svätého“ (1 Sol 1, 6). Ak dovolíme, aby nás Pán vyviedol z našej ulity a zmenil nám život, môžeme uskutočniť, o čo prosil sv. Pavol: „Ustavične sa radujte v Pánovi! Opakujem: Radujte sa!“ (Flp 4, 4)

123. Proroci ohlasovali Ježišov čas, ktorý my žijeme, ako zjavenie radosti: „Plesaj a jasaj!“ (Iz 12, 6) „Vystúp na vysoký vrch, blahozvešť Siona, pozdvihni mocne svoj hlas, blahozvešť Jeruzalema!“ (Iz 40, 9) „Plesaj, nebo, a jasaj, zem, plesaním zaznejte, vrchy, lebo Pán utešuje svoj ľud a nad svojimi biednymi sa zľutúva!“ (Iz 49, 13) „Plesaj hlasno, dcéra Siona, jasaj, dcéra Jeruzalema, hľa, tvoj kráľ ti prichádza, spravodlivý je a prináša spásu!“ (Zach 9, 9) A nezabudnime na povzbudenie Nehemiáša: „Nermúťte sa, lebo radosť v Pánovi je vaša sila“ (Neh 8, 10).

124. Mária, schopná odhaliť novosť, ktorú Ježiš priniesol, spievala: „Môj duch jasá“ (Lk 1, 47) a sám Ježiš „zaplesal v Duchu Svätom“ (Lk 10, 21). Keď prechádzal, „ľudia sa radovali“ (Lk 13, 17). Po vzkriesení, kam prišli učenici, „nastala veľká radosť“ (Sk 8, 8). Ježiš nám dáva jednu istotu: „Budete žialiť, ale váš smútok sa premení na radosť... Zasa vás uvidím a vaše srdce sa bude radovať. A vašu radosť vám nik nevezme“ (Jn 16, 20. 22). „Toto som vám povedal, aby vo vás bola moja radosť a aby vaša radosť bola úplná“ (Jn 15, 11).

125. Existujú ťažké okamihy, časy kríža, nič však nemôže zničiť nadprirodzenú radosť, ktorá sa „prispôsobuje a premieňa, ale vždy zostáva prítomná – aspoň ako lúč svetla, ktorý sa rodí z vnútornej istoty, že sme nekonečne nadovšetko milovaní“.100 Je to vnútorná istota, pokoj plný nádeje, ktorý ponúka duchovné uspokojenie nepochopiteľné na základe svetských kritérií.

126. Zvyčajne je kresťanská radosť sprevádzaná zmyslom pre humor, tak zjavným napríklad u svätého Tomáša Morusa, svätého Vincenta de Paul alebo svätého Filipa Neriho. Zlá nálada nie je znakom svätosti: „Odstráň mrzutosť zo svojho srdca!“ (Kaz 11, 10) Toľko toho dostávame od Pána, „ktorý nám

hojne dáva všetko na užívanie“ (1 Tim 6, 17), že niekedy je smútok spojený s nevďačnosťou, s takým uzavretím sa do seba samých, že sa stávame neschopnými spoznať Božie dary.¹⁰¹

127. Jeho otcovská láska nás pozýva: „Synu, ak máš z čoho, dopraj si... Nepripusť, aby ti unikol radostný deň“ (Sir 14, 11. 14). Chce, aby sme boli pozitívni, radostní, a nie príliš komplikovaní: „V deň blaženosti buď blažený (...) Boh stvoril človeka priameho, ale oni vyhľadávajú premnohé úlisnosti“ (Kaz 7, 14. 29). V každom prípade, treba si uchovať pružného ducha, a robiť tak ako svätý Pavol: „Naučil som sa vystačiť s tým, čo mám“ (Flp 4, 11). Takto žil svätý František Assiský, schopný dojmavej vďačnosti za kúsok tvrdého chleba, schopný radostne chváliť Boha aj za vánok, ktorý pohladil jeho tvár.

128. Nehovorím o konzumnej alebo individualistickej radosti, tak prítomnej v niektorých súčasných kultúrnych skúsenostiach. Pretože konzumizmus len zaťažuje srdce; môže ponúknuť príležitostné a prechodné potešenia, ale nie radosť. Mám na mysli skôr tú radosť, ktorá sa žije v spoločensťve, ktorá sa zdieľa a šíri, pretože „blaženejšie je dávať ako prijímať“ (Sk 20, 35) a „veselého darcu Boh miluje“ (2 Kor 9, 7). Bratská láska znásobuje našu schopnosť radosti, lebo nás robí schopnými tešiť sa z dobra druhých: „Radujte sa s radujúcimi“ (Rim 12, 15). „Preto sa radujeme, keď sme slabí a vy ste silní“ (2 Kor 13, 9). Na druhej strane, ak sa „budeme koncentrovať len na naše potreby, odsúdime sa na život v obmedzenej radosti“.¹⁰²

Odvaha a horlivosť

129. Svätosť je zároveň parresía: je to odvaha, je to evanjelizačný impulz, ktorý zanecháva znak na tomto svete. Aby to bolo možné, sám Ježiš nám vychádza v ústrety a opakuje nám s pokojom a neochvejnosťou: „Nebojte sa!“ (Mk 6, 50) „Ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (Mt 28, 20). Tieto slová nám umožňujú kráčať a slúžiť s tým postojom plným odvahy, ktorý vzbudzoval Duch Svätý v apoštoloch a viedol ich k ohlasovaniu Ježiša Krista. Odvaha, entuziazmus, rozprávanie so slobodou, apoštolský zápal, toto všetko sa nachádza v slove parresía, v slove, ktorým Biblia vyjadruje aj slobodu existencie, ktorá je otvorená, pretože sa dáva k dispozícii pre Boha a pre druhých (porov. Sk 4, 29; 9, 28; 28, 31; 2 Kor 3, 12; Ef 3, 12; Hebr 3, 6; 10, 19).

130. Pavol VI. spomínal medzi prekážkami evanjelizácie práve nedostatok parresie: „nedostatok horlivosti, o to horší, že pochádza znútra“. ¹⁰³ Koľkokrát nás to láka, aby sme zostali na pohodlnom pobreží! Ale Pán nás volá vyplávať na more a spustiť siete do hlbších vôd (porov. Lk 5, 4). Pozýva nás, aby sme svoj život strávili v službe. Úzko s ním spojení, máme odvahu vložiť všetky naše charizmy do služby druhým. Kiež sa môžeme cítiť poháňaní jeho láskou (porov. 2 Kor 5, 14) a povedať so svätým Pavlom: „Beda mi, keby som evanjelium nehlásal!“ (1 Kor 9, 16)

131. Ježišov vŕcný súcit nebol zahľadený do seba; nebol paralyzujúci, ustrašený alebo zahanbený, ako sa to mnohokrát stáva nám samým – ale práve naopak. Bol to súcit, ktorý ho poháňal mocne vyjsť zo seba a hlásať, posilať na misiu, posilať uzdravovať a oslobodzovať. Uznajme svoju krehkosť, ale dovoľme, aby ju Ježiš vzal do svojich rúk a nás poslal na misiu. Sme krehkí, ale nosíme v sebe poklad, ktorý nás robí veľkými, a môže urobiť lepšími a šťastnejšími tých, ktorí ho prijmu. Smelosť a apoštolská odvaha sú súčasťou misie.

132. Parresía je pečaťou Ducha, svedectvom autenticity ohlasovania. Je to šťastná istota, ktorá nás vedie, aby sme sa chválili evanjeliom, ktoré ohlasujeme; je to neochvejná dôvera v spoľahlivosť verného Svedka, ktorý nám dáva istotu, že nič „nás nebude môcť odlúčiť od Božej lásky“ (Rim 8, 39).

133. Potrebujeme impulz Ducha, aby sme neboli paralyzovaní strachom a vypočítavosťou, aby sme si nezvykli kráčať len v bezpečných hraniciach. Pamätajme, že z toho, čo je uzavreté, nakoniec páchne vlhkosť, a príde nám zle. Keď apoštolí cítili pokušenie nechať sa paralyzovať strachmi a nebezpečenstvami, začali sa spoločne modliť a prosiť o parresiu: „A teraz, Pane, pozri na ich hrozby a daj, aby tvoji služobníci hlásali tvoje slovo so všetkou odvahou“ (Sk 4, 29). A odpoveď bola, že „keď sa pomodlili, zatriaslo sa miesto, na ktorom boli zhromaždení, všetkých naplnil Svätý Duch a smelo hlásali Božie slovo“ (Sk 4, 31).

134. Tak ako Jonáš, stále v sebe nesieme latentné pokušenie ujsť na bezpečné miesto, ktoré môže mať rôzne mená: individualizmus, spiritualizmus, uzavretie do malých svetov, závislosť, postaranie sa o seba, opakovanie stanovených schém, dogmatizmus, nostalgia, pesimizmus, utiekanie sa k normám. Niekedy je nám zaťažko vyjsť z jednej oblasti, ktorá nám bola známa a „poruke“. Avšak ťažkosti môžu

byť ako búrka, veľryba, či červík, ktorý vysušil Jonášov ricínový ker, alebo ako vietor a slnko, ktoré mu pražilo na hlavu; a tak, ako to bolo pre neho, aj pre nás môžu znamenať, že sa vrátíme k Bohu, ktorý je nežný, a chce nás priviesť k stálemu a obnovujúcemu putovaniu.

135. Boh je vždy novosť, ktorá nás neustále podnecuje vydať sa na cestu a meniť miesto, aby sme išli tam, kde to ešte nepoznáme, až na periférie a na hranice. Vede nás tam, kde je ľudstvo najviac zranené, kde ľudské bytia pod rúškom povrchnosti a konformizmu stále hľadajú odpoveď na otázku o zmysle života. Boh nemá strach! Nemá strach! Ide vždy mimo našich schém a nebojí sa periférií. On sám sa stal perifériou (porov. Flp 2, 6 – 8; Jn 1, 14). Preto, ak sa odvážime vyjsť na periférie, tam ho stretieme: On už je tam. Ježiš nás predchádza v srdci toho brata, v jeho zranenom tele, v jeho ubitom živote, v jeho zatemnenej duši. On už je tam.

136. Naozaj treba otvoriť dvere srdca Ježišovi Kristovi, pretože on klope a volá (porov. Zjv 3, 20). Ale niekedy sa pýtam, či pre nedýchateľný vzduch našej autoreferenciality, neklope už Ježiš v našom vnútri, aby sme ho nechali vyjsť von. V evanjeliu vidíme, ako Ježiš „chodil po mestách a dedinách, kázal a hlásal evanjelium o Božom kráľovstve“ (Lk 8, 1). Aj po vzkriesení, keď sa učeníci rozišli do všetkých strán, „Pán im pomáhal“ (Mk 16, 20). To je dynamika, ktorá pramení zo skutočného stretnutia.

137. Zvyk nás zvädza a vraví nám, že nemá zmysel čokoľvek meniť, že vzhľadom na túto situáciu nemôžeme urobiť nič, že to bolo vždy tak, a prežili sme. Pre zvyk už nečelíme zlu a necháme, aby veci „boli také, aké sú“, alebo ako niektorí rozhodli, aby boli. Dovoľme však, aby nás Pán prišiel zobudiť, aby nami zatriasol v našej ospalosti a vyslobodil nás z nečinnosti. Postavme sa zvyku, otvorme poriadne oči a uši, a predovšetkým srdce, aby sme sa nechali pohnúť tým, čo sa deje okolo nás, a výkrikom živého a účinného Slova Vzkrieseného.

138. Pohýna nás príklad mnohých kňazov, rehoľníčok, rehoľníkov a laikov, ktorí sa venujú ohlasovaniu a službe s veľkou vernosťou, neraz riskujúc vlastné životy a určite za cenu vlastného pohodlia. Ich svedectvo nám pripomína, že Cirkev nepotrebuje veľa byrokratov a funkcionárov, ale oduševnených misionárov, zapálených entuziazmom komunikovať skutočný život. Svätí prekvapujú, vyvádzajú z miery, pretože ich životy nás pozývajú vystúpiť z pokojnej a uspávajúcej priemernosti.

139. Prosme Pána o milosť neváhať, keď nás Duch žiada, aby sme urobili krok vpred; prosme o apoštolskú odvahu komunikovať evanjelium druhým a prestať z nášho kresťanského života robiť múzeum spomienok. V každom prípade, dovoľme, aby nás Duch Svätý viedol kontemponovať dejiny v perspektíve vzkrieseného Ježiša. Týmto spôsobom Cirkev – namiesto toho, aby sa unavila – dokáže kráčať vpred a prijímať Pánove prekvapenia.

V spoločenstve

140. Je veľmi ťažké bojovať proti vlastnej žiadostivosti a proti úkladom a pokušeniam diabla a egoistického sveta, ak sme izolovaní. Je to bombardovanie, ktoré nás zvädza natoľko, že ak sme príliš osamelí, ľahko stratíme zmysel pre realitu, vnútornú jasnosť a podľahneme.

141. Posväcovanie je spoločné napredovanie: vždy dvaja a dvaja. Tak sa to odzrkadľuje v niektorých svätých spoločenstvách. Pri rozličných príležitostiach Cirkev svätorečila celé spoločenstvá, ktoré hrdinsky žili evanjelium alebo ponúkli Bohu život všetkých svojich členov. Pomyslime napríklad na Siedmich svätých zakladateľov Rádu služobníkov Márie, na sedem rehoľníčok prvého kláštora Návštevy v Madride, na svätého Pavla Mikiho a japonských mučeníkov, na svätého Ondreja Taegona a jeho spoločníkov, mučeníkov, v Kórei, na svätého Rocca Gonzáleza a juhoamerických mučeníkov. Spomeňme si aj na nedávne mučeníctvo blahoslavených trapistických mníchov z Tibhirínu (Alžírsko), ktorí sa spoločne pripravovali na mučeníctvo. Takisto sú mnohé sväté manželské páry, v ktorých každý bol Kristovým nástrojom na posvätenie svojho manželského partnera. Žiť alebo pracovať s druhými je bezpochyby cestou duchovného rastu. Svätý Ján z Križa hovorieval svojmu učeníkovi: žiješ s druhými, „aby ťa formovali a cvičili v čnosti“.104

142. Spoločenstvo je povolanie vytvoriť ten teologálny priestor, „v ktorom možno skusovať mystickú prítomnosť zmŕtvychvstalého Pána“.105 Zdieľanie Slova a spoločné slávenie Eucharistie nás robí väčšími bratmi, a postupne nás premieňa na sväté a misionárske spoločenstvo. Vďaka tomu vznikajú aj skutočné mystické skúsenosti prežívané v spoločenstve, ako to bolo v prípade svätého Benedikta a

svätej Školastiky, alebo pri ušľachtilom duchovnom stretnutí, ktoré spoločne prežili svätý Augustín a jeho matka svätá Monika:

„Keď sa priblížil deň, v ktorom mala opustiť svet; deň, o ktorom si vedel ty, ale nie my, stalo sa zaiste tvojím riadením, že sme zostali sami, opretí o oblok, z ktorého bolo vidieť do záhrady nášho domu (...). S túžbou sme otvárali ústa svojho srdca nebeským prúdom tvojho prameňa, prameňa života, ktorým si ty (...). Kým sme takto rozprávali a túžili po tom živote, dotkli sme sa ho mocným tlkotom svojho srdca (...). Takže večný život sa podobá takejto chvíli vytrženia, po ktorej toľko vzdycháme.“¹⁰⁶

143. Avšak tieto skúsenosti nie sú to najčastejšie ani to najdôležitejšie. Spoločný život, či už v rodine, vo farnosti, v rehoľnom spoločenstve alebo akomkoľvek inom, je tvorený mnohými malými každodennými detailmi. To sa dialo vo svätom spoločenstve tvorenom Ježišom, Máriou a Jozefom, v ktorom sa paradigmatickým spôsobom odrážala krása trojičného spoločenstva. Tiež sa to dialo v komunitnom živote, ktorý Ježiš viedol so svojimi učeníkmi a s jednoduchým ľudom.

144. Spomeňme si, ako Ježiš pozýval svojich učeníkov venovať pozornosť detailom.

Malý detail, že sa minulo víno na slávnosti.

Malý detail, že chýbala jedna ovca.

Malý detail, že vdova darovala svoje dve mince.

Malý detail, že treba zásobu oleja do lúčok, keď sa ženích zdrží.

Malý detail, že žiada svojich učeníkov, aby zistili, koľko majú chlebov.

Malý detail, že mal pripravené ohnisko a rybu na rošte, keď čakal svojich učeníkov na úsvite.

145. Spoločenstvo, ktoré uchováva malé detaily lásky,¹⁰⁷ v ktorom sa jeho členovia starajú jeden o druhého a vytvárajú otvorený a evanjelizačný priestor, je miestom prítomnosti Vzkrieseného, ktorý ho posväcuje podľa plánu Otca. Niekedy, skrze dar Pánovej lásky, sú nám uprostred týchto malých detailov darované skúsenosti Božej útechy:

„V jeden zimný večer som ako zvyčajne konala svoju malú službu... Zrazu som počula v diaľke harmonický zvuk hudobného nástroja. Tak som si predstavila krásne osvetlenú sálu, všetko žiariace bohatou výzdobou; a v nej elegantne oblečené dievčatá, ktoré si navzájom vymieňali komplimenty a prejavovali svetskú zdvorilosť. Potom môj pohľad utkvel na chudobnej chorej žene, ktorej som slúžila. Namiesto melódie som naraz počula jej lamentujúce vzdychy... Nedokážem vyjadriť, čo sa to stalo v mojej duši. Viem len, že Pán ju osvietil lúčmi pravdy, ktoré natoľko presiahli ponurý jas pozemských slávností, že som ani nevedela uveriť svojmu šťastiu.“¹⁰⁸

146. Naproti tendencii konzumného individualizmu, ktorý nás napokon izoluje v hľadaní blahobytu bez druhých, naša cesta posvätenia sa nesmie prestať identifikovať s Ježišovou túžbou: „Aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe“ (Jn 17, 21).

V neustálej modlitbe

147. Napokon aj keď sa to zdá samozrejmé, pripomeňme si, že svätosť je tvorená stálou otvorenosťou pre transcendenciu, ktorá sa prejavuje v modlitbe a v adorácii. Svätec je človek s modliacim sa duchom, ktorý potrebuje komunikovať s Bohom. Je to niekto, kto neznáša dusenie sa v uzavretej imanencii tohto sveta, a uprostred svojich námah a svojho sebadarovania dychtí po Bohu: vychádza zo seba vo chvále a rozširuje vlastné hranice v kontemplácii Pána. Neverím vo svätosť bez modlitby, aj keď nemusí ísť nevyhnutne o dlhé chvíle alebo intenzívne pocity.

148. Svätý Ján z Kríža odporúčal „snažiť sa vždy kráčať v Božej prítomnosti, či už reálnej, obraznej alebo zjednocujúcej – tak ako to umožňuje vykonávaná činnosť“.¹⁰⁹ V pozadí toho je túžba po Bohu, ktorá sa nesmie prestať nejakým spôsobom prejavovať v našom každodennom živote: „Snaž sa byť vytrvalý v modlitbe, a neprestaň ani uprostred telesných úkonov. Či už ješ, piješ, hovoríš s druhými alebo robíš akúkoľvek vec, vždy túž po Bohu a na neho upriamuj svoje srdce.“¹¹⁰

149. Avšak, aby toto bolo možné, sú nevyhnutné aj okamihy venované iba Bohu, v samote s ním. Pre svätú Teréziu Avilskú je modlitba „intímny vzťah priateľstva, často v samote, len s tým, o ktorom vieme, že nás miluje“.¹¹¹ Chceme nástožiť na tom, že to nie je len pre niekoľkých privilegovaných, ale pre všetkých, pretože „všetci potrebujeme toto vzývajúcou prítomnosťou naplnené mlčanie“.¹¹² Modlitba plná dôvery je odpoveďou srdca, ktoré sa celkom otvára Bohu, a utíchajú v ňom všetky hluky – pre počúvanie vládneho hlasu Pána, ktorý zaznieva v tichu.

150. V tomto tichu je možné rozoznať, vo svetle Ducha, cesty svätosti, ktoré nám Pán predkladá. Inak všetky naše rozhodnutia môžu byť len „dekoráciami“, ktoré namiesto toho, aby v našich životoch vyzdvihovali evanjelium, len ho prikrývajú alebo udúšajú. Pre každého učenika je nevyhnutné byť s Majstrom, počúvať ho, učiť sa od neho, stále sa učiť. Ak nepočúvame, všetky naše slová budú len hlukmi, ktoré sú nanič.

151. Pamätajme, že „je to kontemplácia tváre mŕtveho a vzkrieseného Ježiša, ktorá napráva našu ľudskosť, aj keď je rozdrobená ťažkosťami života alebo poznačená hriechom. Silu tváre Krista netreba domestikovať“. 113 Preto sa odvážim spýtať: sú chvíle, keď sa postavíš do jeho prítomnosti v tichu, keď zostávaš s ním bez náhlenia, a necháš ho, aby sa na teba díval? Necháš, aby jeho oheň zapálil tvoje srdce? Ak mu nedovolíš, aby v ňom živil teplo jeho lásky a nežnosti, nebudeš mať oheň, a potom ako budeš môcť zapáliť srdce druhých svojím svedectvom a slovami? A ak sa pred tvárou Krista nedokážeš nechať uzdraviť a premeniť, tak prenikni do jeho vnútra, vojdi do jeho rán, pretože v nich má svoje sídlo Božie milosrdenstvo. 114

152. Prosím však, aby sme modlitbové ticho nechápali ako útek, ktorý neguje svet okolo nás. „Ruský pútnik“, ktorý kráčal v neustálej modlitbe, hovorí, že táto modlitba ho neodlučovala od vonkajšej skutočnosti: „Keď som sa stretával s ľuďmi, zdalo sa mi, že boli všetci príjemní, ako by to bola moja vlastná rodina... A toto svetlo som cítil nielen vnútri mojej duše, ale aj vonkajší svet sa mi zdal nádherný a očarujúci.“ 115

153. Ani história nemizne. Modlitba, práve preto, že sa sýti Božím darom vliatym do nášho života, by mala byť vždy pamätlivá. Spomienka na Božie diela je v základe skúsenosti zmluvy medzi Bohom a jeho ľuďmi. Keďže Boh sa rozhodol vstúpiť do dejín, modlitba je pretkaná spomienkami. Nielen spomienkou zjaveného Slova, ale aj vlastného života, života druhých, toho, čo Pán urobil vo svojej Cirkvi. Je to vďačná spomienka, o ktorej hovorí aj sv. Ignác z Loyoly vo svojej „Kontemplácii na dosiahnutie lásky“, 116 keď nás žiada, aby sme si v pamäti uchovali všetky dobrodenia, ktoré sme dostali od Pána. Hľad' na svoju históriu, keď sa modlíš, a v nej nájdeš množstvo milosrdenstva. Zároveň to oživuje vedomie toho, že Pán ťa nosí vo svojej pamäti a nikdy na teba nezabudne. Preto má zmysel prosiť ho, aby osvietil aj malé detaily tvojej existencie, ktoré jemu neujdú.

154. Prosba je vyjadrením srdca, ktoré dúfa v Boha a ktoré vie, že samo nič nezmôže. V živote verného Božieho ľudu sa stretávame s mnohými prosbami plnými veriacej nežnosti a hlbokkej dôvery. Neberme hodnotu prosebnej modlitby, ktorá nám mnohokrát upokojuje srdce a pomáha nám pokračovať v boji s nádejou. Prosba príhovoru má osobitnú hodnotu, pretože je to akt dôvery voči Bohu a zároveň vyjadrenie lásky k blížnemu. Niektorí si pre spiritualistické predsudky myslia, že modlitba musí byť len čistá kontemplácia Boha, bez rozptýlení, akoby mená a tváre bratov boli vyrušením, ktorému sa treba vyhnúť. Naopak, skutočnosť je taká, že modlitba bude Bohu príjemnejšia a väčšmi posväcujúca, ak sa v nej, prostredníctvom príhovoru, snažíme žiť dvojité prikázanie, ktoré nám dal Ježiš. Príhovor vyjadruje bratskú starostlivosť o druhých, keď sme doň schopní vložiť život druhých, ich najviac znepokojujúce úzkosti a ich najkrajšie sny. O tom, kto sa štedro darúva, aby sa prihováral, možno povedať biblickými slovami: „Toto je milovník svojich bratov, ktorý sa mnoho modlí za národ“ (2 Mach 15, 14).

155. Ak naozaj spoznáme, že Boh existuje, nemôžeme ho prestať adorať, občas v tichu plnom obdivu, alebo mu spievať oslavnú chválu. Tak vyjadrujeme to, čo prežíval blahoslavený Charles de Foucauld, keď povedal: „Keď som uveril, že Boh existuje, pochopil som, že môžem žiť len pre neho.“ 117 Aj v živote putujúceho ľudu je mnoho jednoduchých gest čistej adorácie – napríklad, keď sa „pohľad pútnika upriamuje na obraz, ktorý predstavuje Božiu nežnosť a blízkosť. Láska sa zastavuje, kontemplanuje tajomstvo a vychutnáva ho v tichu.“ 118

156. Modlitbové čítanie Božieho slova, ktoré je „sladšie ako med“ (Ž 119, 103) a „ostrejšie ako každý dvojsečný meč“ (Hebr 4, 12) nám umožňuje zastaviť sa a počúvať Majstra, aby sa stal lampou pre naše kroky, svetlom na našej ceste (porov. Ž 119, 105). Ako nám správne pripomínajú indickí biskupi, „úcta k Božiemu slovu nie je len jedna z mnohých, pekná, ale nepovinná. Patrí do srdca a k samotnej identite kresťanského života. Slovo má v sebe moc premieňať životy“. 119

157. Stretnutie s Ježišom v Písmach nás privádza k Eucharistii, kde samotné Slovo dosahuje svoju maximálnu účinnosť, pretože je skutočnou prítomnosťou toho, ktorý je živým Slovom. Tam jediný Absolútny prijíma tú najväčšiu poklonu, akú mu možno vzdať na tejto zemi, pretože je to sám Kristus,

ktorý sa obetuje. A keď ho dostávame vo svätom prijímaní, obnovujeme našu zmluvu s ním a umožňujeme mu, aby čoraz viac uskutočňoval svoje premieňajúce dielo.

V. kapitola

Zápas, bdelosť a rozlišovanie

158. Kresťanský život je neustály zápas. Potrebne sú sila a odvaha na odolanie pokušeniam diabla a na ohlasovanie evanjelia. Tento boj je veľmi pekný, lebo nám umožňuje oslavovať zakaždým, keď Pán v našom živote zvíťazí.

Zápas a bdelosť

159. Nie je to len zápas proti svetu a svetskej mentalite, ktorá nás zavádza, ohlupuje a robí priemernými bez nasadenia a radosti. Takisto to nie je len boj proti vlastnej krehkosti a vlastným sklonom (každý má nejaký: lenivosť, žiadostivosť, závisť, žiarlivosť atď.). Je to aj neustály boj proti diablu, ktorý je kniežaťom zla. Sám Ježiš oslavuje naše víťazstvá. Radoval sa, keď jeho učeníci dokázali napredovať v ohlasovaní evanjelia, prekonávajúc opozíciu zlého ducha, a jasal: „Videl som satana padať z neba ako blesk“ (Lk 10, 18).

Viac než len mýtus

160. Neprijmeme existenciu diabla, ak budeme nástožiť na pohľade na život len na základe empirických kritérií a bez nadprirodzeného zmyslu. Práve presvedčenie, že táto zlá moc je v nás prítomná, nám umožňuje pochopiť, prečo má zlo niekedy takú deštruktívnu moc. Je pravda, že biblickí autori mali obmedzený koncepčný výstroj na vyjadrenie niektorých skutočností a že v Ježišovych časoch sa mohla napríklad epilepsia zamieňať s posadnutím diabla. Avšak to nás nesmie viesť k prílišnému zjednodušovaniu skutočnosti a k tvrdeniu, že všetky prípady vyrozprávané v evanjeliách boli psychické choroby a že diabol napokon neexistuje alebo nekoná. Jeho prítomnosť je na prvej strane Písem, ktoré končia víťazstvom Boha nad diablom.¹²⁰ Vskutku, keď nám Ježiš dal „Otčenáš“, chcel, aby sme ho končili s prosbou, aby nás Otec zbavil Zlého. Výraz, ktorý je tam použitý, sa nevzťahuje na abstraktné zlo: presnejší preklad toho slova je „Zlý“. Označuje osobné bytie, ktoré nás trýzni. Ježiš nás naučil denne prosiť o toto oslobodenie, aby jeho moc nad nami nevládla.

161. Nemyslíme si teda, že je to len mýtus, obraz, symbol, literárna postava alebo myšlienka.¹²¹ Taký klam nás vedie k tomu, aby sme prestali dávať pozor, nechránili sa a vystavili sa nebezpečenstvu. Nepotrebuje nás vlastniť. Otrávi nás nenávisťou, smútkom, závisťou, neresťami. A tak, keď prestaneme dávať pozor, využije to, aby nám zničil život, naše rodiny, naše spoločenstvá, pretože obchádza ako „revúci lev a hľadá, koho by zožral“ (1 Pt 5, 8).

Bdelí a dúfajúci

162. Slovo nás jasne pozýva „čeliť úkladom diabla“ (Ef 6, 11) a zastaviť „všetky ohnivé šípy zloducha“ (Ef 6, 16). Nie sú to poetické slová, pretože naša cesta k svätosti je aj neustálym bojom. Kto to nechce uznať, bude vystavený nezdaru alebo priemernosti. Pre zápas máme mocné zbrane, ktoré nám dáva Pán: vieru, ktorá sa prejavuje v modlitbe, meditáciu Božieho slova, slávenie svätej omše, eucharistickú adoráciu, sviatosťné zmierenie, diela lásky, komunitný život, misionárske úsilie. Ak to zanedbáme, ľahko nás zvedú falošné prísľuby zla, lebo – ako hovorieval svätý páter Brochero: „Čo na tom, že diabol nám sľubuje slobodu a predhadzuje nám všetky svoje dobrá, keď sú to dobrá falošné a otrávené...?“¹²²

163. Na tejto ceste sú rozvoj dobra, duchovné dozrievanie a rast v láske hlavnou protiváhou zla. Nik neodolá, ak sa rozhodne zotrvať v mŕtvom bode, ak sa uspokojí s málom, ak prestane snívať, že Bohu ponúkne krajšie sebadarovanie. O to horšie, ak prepadne porazeneckému duchu, pretože „kto začína bez dôvery, ten už dopredu prehral polovicu bitky a navyše zakopáva svoje talenty... Kresťanský triumf je vždy krížom, ale krížom, ktorý je zároveň aj zástavou víťazstva, nesenou s bojovnou jemnosťou proti útokom zla“.¹²³

Duchovná skazenosť

164. Cesta svätosti je prameňom pokoja a radosti, ktorú nám darúva Duch, ale zároveň si žiada, aby sme mali „lampy zažaté“ (Lk 12, 35) a zostali pozorní: „Chráňte sa zla v akejkoľvek podobe!“ (1 Sol 5, 22). „Bdejte!“ (Mk 13, 35; Mt 24, 42). „Nespimel!“ (1 Sol 5, 6). Pretože tí, ktorí sa domnievajú, že nepáchajú vážne priestupky proti Božiemu zákonu, môžu sa ocitnúť v istom druhu omámenia a ochabnutia. Keďže nenachádzajú nič vážne, čo by si mali vyčítať, nevšimnú si túto vlašnosť, ktorá sa po troche zmocňuje ich duchovného života, až skončia mravne narušení a skazení.

165. Duchovná skazenosť je horšia ako pád hriešnika, pretože ide o pohodlnú a sebestačnú zaslepenosť, v ktorej sa napokon všetko zdá dovolené: klamstvo, ohováranie, egoizmus a mnohé subtílné formy autoreferenciality, keď už „sám satan sa tvári ako anjel svetla“ (2 Kor 11, 14). Tak skončil svoje dni Šalamún, zatiaľ čo veľký hriešnik Dávid dokázal vlastnú mizériu prekonať. V jednom rozprávaní nás Ježiš upozornil na toto klamlivé pokušenie, pre ktoré skĺzame do skazenosti: spomína človeka oslobodeného od diabla, ktorý si namýšľal, že jeho život je čistý, až napokon skončil posadnutý ďalšími siedmimi zlými duchmi (porov. Lk 11, 24 – 26). Iný biblický text používa silný obraz: „Pes sa k tomu vrátil, čo vyvrátil“ (2 Pt 2, 22; Prís 26, 11).

Rozlišovanie

166. Ako rozpoznať, či niečo pochádza od Ducha Svätého, alebo je pôvod tej veci v duchu sveta či ducha diablovom? Jediný spôsob je rozlišovanie, ktoré nepredpokladá len dobrú schopnosť uvažovania alebo zdravý rozum. Je to aj dar, o ktorý treba prosiť. Ak oň s dôverou prosíme Ducha Svätého, a zároveň sa snažíme rozvíjať ho modlitbou, uvažovaním, čítaním a dobrou radou, určite môžeme v tejto duchovnej schopnosti rásť.

Naliehavá potreba

167. Postoj rozlišovania sa dnes stal osobitne potrebný. Pretože súčasný život ponúka enormné možnosti konania i rozptýlenia a svet ich prezentuje, ako by boli všetky platné a dobré. Všetci, avšak osobitne mladí, sú vystavení neustálemu zappingu. Je možné naraz pozerať na dve alebo tri obrazovky a byť zároveň v interakcii s rôznymi virtuálnymi scenármi. Bez múdrosti rozlišovania sa môžeme ľahko zmeniť na bábk vydané napospas momentálnym tendenciám.

168. To je mimoriadne dôležité, keď sa vo vlastnom živote objaví niečo nové, a zároveň treba rozlíšiť, či je to nové víno pochádzajúce od Boha, alebo len klamlivá novosť ducha sveta či ducha diabla. Pri iných príležitostiach nastáva pravý opak, pretože sily zla nás vedú k tomu, aby sme nič nenechali, aby sme nechali veci tak ako sú, a rozhodli sa pre strnulosť alebo nepoddajnosť. A tak bránime, aby mohlo pôsobiť vanutie Ducha. Sme slobodní so slobodou Ježiša Krista, ale on nás povoláva, aby sme skúmali to, čo máme vo svojom vnútri – túžby, úzkosti, strachy, očakávania – i to, čo sa deje mimo nás – „znamenia čias“ – aby sme spoznali cesty plnej slobody: „Všetko skúmajte a čo je dobré, toho sa držte!“ (1 Sol 5, 21)

Vždy vo svetle Pána

169. Rozlišovanie je potrebné nielen vo výnimočných okamihoch, keď treba riešiť vážne problémy, alebo keď treba urobiť zásadné rozhodnutie. Je to nástroj boja o lepšie nasledovanie Pána. Potrebujeme ho vždy, aby sme boli disponovaní spoznať časy Boha a jeho milosti, aby sme nepremárnili inšpirácie Pána, aby sme si nenechali ujsť jeho pozvanie na rast. Mnohokrát sa toto deje v malom; v tom, čo sa zdá nepodstatné, pretože veľkodušnosť sa ukazuje v jednoduchých a každodenných veciach.¹²⁴ Ide o to neklásť limity veľkému, lepšiemu a krajšiemu, ale zároveň sa sústrediť aj na drobnosť, na to, čo treba urobiť dnes. Preto prosím všetkých kresťanov, aby nikdy neprestali v dialógu s Pánom, ktorý nás miluje, robiť si každý deň úprimné „spytovanie svedomia“. Zároveň nás rozlišovanie vedie k spoznaniu konkrétnych prostriedkov, ktoré Pán pripravuje vo svojom tajomnom pláne lásky – aby sme sa nezastavili len pri dobrých úmysloch.

Nadprirodzený dar

170. Je pravda, že duchovné rozlišovanie nevyklučuje prínosy ľudských znalostí – existenčných, psychologických, sociologických či morálnych. Presahuje ich však. A nestačia mu ani múdre normy Cirkvi. Pamätajme vždy, že rozlišovanie je milosť. Hoci je jeho súčasťou rozum a rozvážnosť, presahuje ich, pretože ide o pochopenie tajomstva jedinečného a neopakovateľného plánu, ktorý má Boh pre

každého jedného z nás a ktorý sa uskutočňuje uprostred najrôznejších kontextov a limitov. Nejde len o časné blaho, o uspokojenie z toho, že robíme čosi užitočné ani o túžbu zachovať si pokojné svedomie. Ide o zmysel môjho života pred Otcom, ktorý ma pozná a miluje, ten skutočný zmysel mojej existencie, ktorý nik nepozná lepšie ako on. Rozlišovanie napokon vedie k samotnému prameňu života, ktorý nezomiera – teda k tomu, „aby poznali teba, jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista“ (Jn 17, 3). Nevyžaduje si špeciálne schopnosti, a ani nie je vyhradené najvzdelanejším či najinteligentnejším: Otec sa rád zjavuje pokorným (porov. Mt 11, 25).

171. Aj keď k nám Pán hovorí rozličnými spôsobmi – uprostred našej práce, prostredníctvom druhých a v každom okamihu – nie je možné zanedbať ticho dlhšej modlitby na lepšie vnímanie tohto jazyka, na objasnenie skutočného zmyslu inšpirácií, ktoré veríme, že sme dostali, na upokojenie úzkostí a usporiadanie celku vlastnej existencie v Božom svetle. Tak môžeme dovoliť, aby sa zrodila táto nová syntéza, ktorá vyviera zo života osvieteného Duchom.

Hovor, Pane

172. Môže sa však stať, že aj v samotnej modlitbe sa vyhneme konfrontácii so slobodou Ducha, ktorý koná ako sám chce. Treba pamätať, že modlitbové rozlišovanie si vyžaduje začínať s pripravenosťou na počúvanie: Pána, druhých, samotnú skutočnosť, ktorá na nás nalieha vždy novými spôsobmi. Len ten, kto je disponovaný počúvať, má slobodu vzdať sa vlastného – čiastkového alebo nedostatočného – uhla pohľadu, svojich zvykov, svojich schém. Tak je skutočne disponovaný na prijatie volania, ktoré búra jeho istoty, ale zároveň ho vedie k lepšiemu životu, pretože nestačí len to, keď všetko ide dobre, všetko je v pokoji. Boh nám môže ponúkať čosi viac, my to však v našej lenivej rozptýlenosti nespoznáme.

173. Takýto postoj počúvania, samozrejme, znamená poslušnosť voči evanjeliu ako poslednému kritériu, ale aj voči magistériu, ktoré ho chráni, v snahe nájsť v poklade Cirkvi to najplodnejšie pre súčasnosť spásy. Nejde o aplikovanie receptov alebo opakovanie minulosti, keďže tie isté riešenia nie sú platné vo všetkých okolnostiach a to, čo bolo užitočné v jednom kontexte, nemusí byť v druhom. Rozlišovanie duchov nás oslobodzuje od strnulosti, ktorá nemá miesto pred trvalým „dneškom“ Vzkrieseného. Len Duch vie preniknúť do najtemnejších zákutí skutočnosti a vziať do úvahy všetky jej odtienky, aby sa tak v inom svetle objavila novosť evanjelia.

Logika daru a kríža

174. Základnou podmienkou pre pokrok v rozlišovaní je učiť sa Božej trpezlivosti a jeho časom, ktoré nikdy nie sú našimi časmi. On nenariaďuje, aby „zostúpil oheň z neba a zničil ich (neverných)“ (Lk 9, 54), ani nedovoľuje horlivcom, aby „vytrhali kúkol“, ktorý rastie spolu so pšenickou (porov. Mt 13, 29). Vyžaduje sa tiež štedrosť, lebo „blaženejšie je dávať, ako prijímať“ (Sk 20, 35). Nerozlišuje sa preto, aby sme objavili, ako viac vyťažiť z tohto života, ale na spoznanie toho, ako môžeme lepšie uskutočňovať poslanie, ktoré nám bolo zverené v krste – a z toho vyplýva byť pripravení zriekať sa, až po darovanie všetkého. Vskutku šťastie je paradoxné a daruje nám najlepšie zážitky, keď prijmeme tú tajomnú logiku, ktorá nie je z tohto sveta. „Toto je naša logika,“¹²⁵ hovorieval sv. Bonaventúra, keď poukazoval na kríž. Ak človek prijme túto dynamiku, nedovolí svojmu svedomiu, aby znečitlivel a otvorí sa štedro pre rozlišovanie.

175. Keď pred Bohom skúmame cesty života, neexistujú miesta, ktoré by zostali vyňaté. Vo všetkých aspektoch existencie môžeme ďalej rásť a ponúkať Bohu čosi viac, aj v tých, v ktorých zažívame najväčšie ťažkosti. Treba však prosiť Ducha Svätého, aby nás oslobodil a aby vyhnal ten strach, kvôli ktorému mu nedovoľujeme vstúpiť do niektorých oblastí nášho života. Ten, ktorý všetko žiada, všetko aj dáva a nechce do nás vstúpiť preto, aby nás okypil alebo oslabil, ale preto, aby nám dal plnosť. Toto nám ukazuje, že rozlišovanie nie je domýšľavou analýzou seba, egoistickou introspekciou, ale opravdivým vyjdením zo seba samých smerom k tajomstvu Boha, ktorý nám pomáha žiť to poslanie, ku ktorému nás povolal pre dobro bratov.

***

176. Želám si, aby Mária korunovala tieto uvažovania, pretože ona – tak ako nik iný – žila Ježišove blahoslavenstvá. Ona je tá, ktorá sa chvela radosťou v prítomnosti Boha, ktorá uchovávala všetko vo svojom srdci a nechala sa preniknúť mečom. Je svätou medzi svätými, najpožehnanejšou, tou, ktorá

nás učí ceste svätosti a sprevádza nás na nej. Nedovolí, aby sme ostali ležať, keď padneme; a niekedy nás nosí vo svojom náručí bez posudzovania. Hovorí s ňou nám dáva útechu, oslobodzuje a posväčuje. Matka nepotrebuje mnoho slov; netreba, aby sme sa príliš namáhali jej vysvetľovať, čo sa s nami deje. Stačí znovu a znovu zašepkať: „Zdravas, Mária...“

177. Dúfam, že tieto stránky prispievajú k tomu, aby sa celá Cirkev usilovala podnecovať túžbu po svätosti. Prosíme, aby Duch Svätý do nás vložil intenzívnu túžbu byť svätými na väčšiu slávu Božiu a povzbudzujeme sa navzájom v tomto predsavzatí. Tak budeme mať účasť na šťastí, ktoré nám tento svet nebude môcť vziať.

Dané v Ríme pri svätom Petrovi 19. marca 2018, na slávnosť sv. Jozefa, v šiestom roku môjho pontifikátu.

- 1 Benedikt XVI., Homília pri slávnostnom začiatku Petrovej služby (24. apríla 2005): AAS 97 (2005), 708.
- 2 Predpokladá v každom prípade povest' svätosti a praktizovanie aspoň na riadnom stupni, kresťanských čností: porov. apoštolský list motu proprio Maiorem hac dilectionem (11. júla 2017), čl. 2c: L'Osservatore Romano, 12. júla 2017, s. 8.
- 3 Druhý vatikánsky koncil, dogmatická konštitúcia Lumen gentium, o Cirkvi, 9.
- 4 Porov. Joseph Malégué, Pierres noires. Les classes moyennes du Salut, Spes, Paríž 1958.
- 5 Druhý vatikánsky koncil, dogmatická konštitúcia Lumen gentium, o Cirkvi, 12.
- 6 Svätá Terézia Benedikta od Kríža – Edita Steinová, Vida escondida y epifanía, en Obras Completas V, Burgos-Vitoria-Madrid 2007, 637.
- 7 Sv. Ján Pavol II., apoštolský list Novo millennio ineunte (6. január 2001), 56: AAS 93 (2001), 307.
- 8 Sv. Ján Pavol II., apoštolský list Tertio millennio adveniente (10. november 1994), 37: AAS 87 (1995), 29.
- 9 Sv. Ján Pavol II., Homília pri ekumenickej spomienke na svedkov viery 20. storočia (7. mája 2000): AAS 92 (2000), 680 – 681.
- 10 Druhý vatikánsky koncil, dogmatická konštitúcia Lumen gentium, o Cirkvi, 11.
- 11 Porov. Hans U. von Balthasar, „Teología y santidad“, Communio VI/87, 489.
- 12 Sv. Ján z Kríža, Cántico Espiritual, Prólogo, 2.
- 13 Porov. tamže 14, 2.
- 14 Porov. Katechéza počas generálnej audiencie 19. novembra 2014: Insegnamenti II, 2 (2014), 555.
- 15 Sv. František Saleský, Tratado del amor a Dios, VIII, 11.
- 16 Cinque pani e due pesci. Dalla sofferenza del carcere una gioiosa testimonianza di fede, Milano 2014, 20.
- 17 Konferencia katolíckych biskupov Nového Zélandu: Healing love, 1. januára 1988.
- 18 Sv. Ignác z Loyoly, Ejercicios espirituales, 102 – 312.
- 19 Katechizmus Katolíckej cirkvi, 515.
- 20 Tamže, 516.
- 21 Tamže, 517.
- 22 Tamže, 518.
- 23 Tamže, 521.
- 24 Benedikt XVI., Katechéza počas generálnej audiencie 31. apríla 2011: Insegnamenti VII (2011), 451.
- 25 Tamže, 450.
- 26 Porov. Hans U. von Balthasar, „Teología y santidad“, Communio VI/87, 486 – 493.
- 27 Xavier Zubiri, Naturaleza, historia, Dios, Madrid 1999, 427.
- 28 Carlo M. Martini: Las confesiones de Pedro, Estella 1994, 76.
- 29 Je nevyhnutné rozlišovať toto povrchné rozptýlenie od zdravej kultúry voľného času, ktorá nás otvára pre druhého a pre skutočnosť – s kontemplatívnym a ochotným duchom.
- 30 Sv. Ján Pavol II., Homília pri omši svätorečenia (1. októbra 2000), 5: AAS 92 (2000), 852.
- 31 Regionálna konferencia biskupov západnej Afriky (RECOWA-CERA0), Mensaje pastoral al finalizar la segunda Asamblea plenaria, Accra (Ghana) 29. februára 2016, 2.
- 32 León Bloy, La femme pauvre, 1897, II, 27.
- 33 Porov. Kongregácia pre náuku viery, list Placuit Deo biskupom Katolíckej cirkvi o niektorých aspektoch kresťanskej spásy (22. februára 2018), 4: L'Osservatore Romano, 2. marca 2018, s. 4 – 5: „Tak neopelagiánsky individualizmus, ako aj neognostické znevažovanie tela prekrúcajú vyznanie viery v Krista, jediného a univerzálneho Spasiteľa.“ V tomto dokumente sa nachádzajú doktrínálne základy pre pochopenie kresťanskej spásy vzhľadom na súčasné neognostické a neopelagiánske derivácie.
- 34 Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 94: AAS 105 (2013), 1060.
- 35 Tamže: AAS 105 (2013), 1059.
- 36 Homília pri svätej omši v Dome svätej Marty, 11. novembra 2016: L'Osservatore Romano, 12. novembra 2016, s. 8.
- 37 Ako učí sv. Bonaventúra, „je nevyhnutné zanechať všetky činnosti intelektu a dovoliť, aby vrchol citu bol úplne prenesený a premenený v Bohu. (...) Keďže na dosiahnutie tohto nič nepomôže príroda a veľmi málo veda, treba klásť malý dôraz na skúmanie a veľký na duchovné pomazanie; malý na jazyk a veľikánsky na vnútornú radosť; malý na slová a všetok na dar Boží, teda na Ducha Svätého; malý alebo žiadny na stvorenie a celý na stvoriteľskú podstatu, na Otca, na Syna a na Svätého Ducha“ (Itinerario della mente in Dio, VII, 4-5).
- 38 List Veľkému kancelárovi Pápežskej katolíckej univerzity Argentíny k 100. výročiu Teologickej fakulty (3. marca 2015): L'Osservatore Romano, 9. – 10. marca 2015, s. 6.
- 39 Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 40: AAS 105 (2013), 1037.
- 40 Videoposolstvo pre medzinárodný teologický kongres Pápežskej katolíckej univerzity v Argentíne (1. – 3. septembra 2015): AAS 107 (2015), 980.
- 41 Sv. Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia Vita consecrata (25. marca 1996), 38: AAS 88 (1996), 412.
- 42 List Veľkému kancelárovi Pápežskej katolíckej univerzity Argentíny k 100. výročiu Teologickej fakulty (3. marca 2015): L'Osservatore Romano, 9. – 10. marca 2015, s. 6.
- 43 List bratovi Antonovi, 2: FF 251.
- 44 Sv. Bonaventúra, De septem Donis, 9,15.
- 45 Sv. Bonaventúra, IV Sent 37, 1, 3, ad 6.
- 46 Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 94: AAS 105 (2013), 1059.
- 47 „Non omnes omnia possunt“: sv. Bonaventúra, De sex aliis Seraphim 3, 8. Možno to chápať v línii s Katechizmom Katolíckej cirkvi, 1735.
- 48 „Milosť zahŕňa aj istú nedokonalosť, keďže človeka dokonale neuzdravuje“: Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae I-II, 109, 9, ad 1.
- 49 Sv. Augustín, De natura et gratia 43, 50; PL 44, 271.
- 50 Sv. Augustín, Confesiones 10, 29, 40.
- 51 Porov. apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 44: AAS 105 (2013), 1038.

52 V chápaní kresťanskej viery milosť predchádza, sprevádza a nasleduje každé naše konanie (porov. Tridentský koncil, Sess. VI, Decr. de iustificatione, cap. 5: DH, 1525).

53 Sv. Ján Chryzostom, In Rm 9, 11; PG 60, 470.

54 Sv. Bazil Veľký, Hom. de humil., PG 31, 530.

55 Oranžský snem, kánon 4: DH 374.

56 Tridentský koncil, Sess. VI, cap. 8: DH 1532.

57 Katechizmus Katolíckej cirkvi, č. 1998.

58 Tamže, 2007.

59 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae I-II, 114, 5.

60 Sv. Terézia z Lisieux, „Acto de ofrenda de Amor misericordioso“ (Oraciones, 6), en Obras Completas, Burgos, 2003, 758.

61 Lucio Gera, Sobre el misterio del pobre, in Grelot-Dera-Dumas, El Pobre, Buenos Aires, 1962, 103.

62 Toto je, napokon, katolícke učenie o „zásluhe“ nasledujúcej po ospravedlení: ide o spoluprácu ospravedleného na raste života milosti (porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2010). Táto spolupráca však nijakým spôsobom neznamená, že samotné ospravedlenie a priateľstvo s Bohom sa stávajú predmetom ľudskej zásluhy.

63 Porov. apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 95: AAS 105 (2013), 1060.

64 Porov. Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae I-II, q. 107, art. 4.

65 Homília pri svätej omši na jubileum sociálne vylúčených osôb, 13. novembra 2016: L'Osservatore Romano, 14. – 15. novembra 2016, s. 8.

66 Porov. Homília v Dome sv. Marty, 9. júna 2014, L'Osservatore Romano, 10. júna 2014, s. 8.

67 Poradie druhého a tretieho blahoslavenstva je v rôznych textových tradíciách rozličné.

68 Sv. Ignác z Loyoly, Ejercicios espirituales, 23.

69 Sv. Terézia z Lisieux, Manuscrito C, kap. X, 12r.

70 Od čias patristiky si Cirkev cení dar sĺz. V Rímskom misáli sv. Pia V. možno nájsť modlitbu ad petendam compunctionem cordis, ktorá stojí za spomienku: „O, Bože všemohúci a najtichší, ktorý si pre smädný ľud nechal vytrysknúť prameň vody zo skaly, nechaj vyvrieť z tvrdosti našich sŕdc slzy pokánia, aby sme plakali nad našimi hriechmi a dosiahli, z tvojho milosrdenstva, ich odpustenie“ (Missale Romanum, ed. typ. 1962, p. [110]).

71 Katechizmus Katolíckej Cirkvi, 1789; porov. 1970.

72 Tamže, 1787.

73 Ohováranie a klebetenie sú ako teroristický čin: hodí sa bomba, spôsobí sa zničenie, a útočník zostáva šťastný a spokojný. To je veľmi odlišné od sľachetnosti tých, ktorí sa prídu porozprávať z tváre do tváre, s pokojnou úprimnosťou, majúc na mysl dobro druhého.

74 Pri niektorých príležitostiach môže byť nevyhnutné hovoriť o ťažkostiach niektorého brata. V týchto prípadoch sa však môže stať, že namiesto objektívneho faktu sa predstaví interpretácia. Vášňou deformuje konkrétnu realitu toho, čo sa stalo, premieňa ju na interpretáciu, až napokon komunikuje túto interpretáciu zatáženú subjektivitou. Tak sa ničí realita a nerešpektuje pravda o druhom.

75 Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 218: AAS 105 (2013), 1110.

76 Tamže, 239: AAS 105 (2013), 1116.

77 Tamže, 227: AAS 105 (2013), 1112.

78 Sv. Ján Pavol II., encyklika Centesimus annus (1. mája 1991), 41c: AAS 83 (1991), 844 – 845.

79 Sv. Ján Pavol II., apoštolský list Novo millennio ineunte (6. januára 2001), 49: AAS 93 (2001), 302.

80 Tamže, AAS 93 (2001), 302.

81 Bula Misericordiae vultus (11. apríla 2015), 12: AAS 107 (2015), 407.

82 Spomeňme si na reakciu dobrého Samaritána pri človeku, ktorého zbojníci nechali ležať polomŕtveho pri ceste (porov. Lk 10, 30 – 37).

83 Komisia pre sociálne otázky Konferencie biskupov Kanady (CCCB), Otvorený list členom parlamentu The Common Good or Exclusion: A Choice for Canadians (1. február 2001), 9.

84 Piata generálna konferencia biskupov Latinskej Ameriky a Karibskej oblasti podľa trvalého magistéria Cirkvi učí, že ľudská bytosť „je vždy posvätná – od svojho počatia, vo všetkých etapách svojej existencie, až po prirodzenú smrť – a aj po smrť“, a že jej život musí byť chránený „od počatia, vo všetkých jeho fázach, až po prirodzenú smrť“ (Documento de Aparecida, 29. júna 2007, 388; 464).

85 Sv. Benedikt z Nursie, Regola, 53, 1: PL 66, 749.

86 Porov. tamže, 53, 7: PL 66, 750.

87 Tamže, 53, 15: PL 66, 751.

88 Bula Misericordiae vultus (11. apríla 2015), 9: AAS 107 (2015), 405.

89 Tamže, 10: AAS 107 (2015), 406.

90 Posynodálna apoštolská exhortácia Amoris laetitia (19. marca 2016), 311: AAS 108 (2016), 439.

91 Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 197: AAS 104 (2013), 1103.

92 Porov. sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, II-II, q. 30, a. 4.

93 Tamže, ad 1.

94 Sv. Tereza z Kalkaty, Cristo en los Pobres, Madrid, 1981, 37 – 38.

95 Existuje mnoho foriem násillia, ktoré – aj keď sa zdajú byť elegantné alebo úctyhodné a zároveň veľmi duchovné – spôsobujú veľa utrpenia v sebavedomí druhých.

96 Sv. Ján z Kríža, Cautelas, Contra el demonio, 13 b.

97 Cautelas, Contra el demonio, 13 a.

98 Sv. Faustína Kowalská, Denník, 132.

99 Sv. Tomáš Akvinský, Summa Theologiae, I-II, q. 70, a. 3.

100 Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 6: AAS 105 (2013), 1221.

101 Odporúčam sa modliť modlitbu svätého Tomáša Morusa: „Dopraj mi, Pane, dobré trávenie, a tiež voľačo na strávenie. Dopraj mi zdravie tela, aj s dobrou náladou, potrebnou na to, aby som si ho uchoval. Daj mi, Pane, svätú dušu, ktorá vie oceniť, čo je dobré a čisté, a nepreľakne sa hriechu, ale vie nájsť spôsob ako dať veci znovu do poriadku. Dopraj mi dušu, ktorá nepozná nudu, hundraň, vzdychanie a lamentovanie, a nedovoľ, aby som sa príliš sužoval pre tú dominantnú vec, ktorá sa volá ‚ja‘. Daj mi, Pane, zmysel pre humor. Dopraj mi milosť pochopiť žarty, aby som v živote poznal trochu radosti a mohol ju odovzdať aj druhým. Nech je tak.“

102 Posynodálna apoštolská exhortácia Amoris laetitia (19. marca 2016), 110: AAS 108 (2016), 354.

103 Evangelii nuntiandi (8. decembra 1975), 80: AAS 68 (1976), 73.

104 Sv. Ján z Kríža, Cautelas, Contro sí mismo, 15.

105 Sv. Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia Vita consecrata (25. marca 1996), 42: AAS 88 (1996), 416.

106 Sv. Augustín, Vyznania, IX, 10, 1 – 2.

107 Osobitne pripomínam tri kľúčové slová „dovoliš, ďakujem, prepáč“, pretože „primerané slová, vyslovené vo vhodnom okamihu, lásku chránia a deň za dňom vyživujú“: posynodálna apoštolská exhortácia Amoris laetitia (19. marca 2016), 133: AAS 108 (2016), 363.

108 Sv. Terézia z Lisieux, Manuscrito C, 29 v-30r, en: Oeuvres Complètes, Paris 1992, 274 – 275.

109 Sv. Ján z Kríža, Avisos a un religioso, Grados de perfección, 2.

110 Tamže I, 9b.

111 Sv. Terézia Avilská, Libro de la Vida 8, 5.

112 Sv. Ján Pavol II., apoštolský list Orientale lumen (2. mája 1995), 16: AAS 87 (1995), 762.

113 Príhovor na stretnutí účastníkov V. kongresu talianskej cirkvi, Florencia, (10. novembra 2015). AAS 107 (2015), 1284.

114 Porov. sv. Bernard, Discorsi sul Cantico dei Cantici 61, 3-5: PL 183, 1071 – 1073.

115 Relatos de un peregrino ruso, Buenos Aires, 1990, 25. 96.

116 Porov. Duchovné cvičenia, 230 – 237.

117 Bl. Charles de Foucauld, List Henrymu de Castries, 14. augusta 1901, Opere spirituali. Antologia, Rím 1983, 623.

118 V. generálna konferencia biskupov latinsko-americkéj a karibskej oblasti, Documento de Aparecida (29. júna 2007), 259.

119 Konferencia katolíckych biskupov Indie, Záverečná deklarácia 21. plenárneho zhromaždenia, Mysore, 18. februára 2009, 3. 2.

120 Porov. Homília pri svätej omši v Dome sv. Marty, 11. októbra 2013: L'Osservatore Romano, 12. októbra 2013, s. 12.

121 Porov. bl. Pavol VI., Katechéza počas Generálnej audiencie 15. novembra 1972: Insegnamenti X [1972], 1168 – 1170: „Jednou z najväčších potrieb je obrana pred zlom, ktoré nazývame Diabol (...) Zlo nie len nedostatok, ale aj účinnosť, živá bytosť – duchovná, skazená a spôsobujúca skazu. Hrozná skutočnosť. Tajomná a strašná. Opúšťa rámec biblického a cirkevného učenia, kto popiera uznanie jej existencie; alebo kto z nej robí princíp existujúci sám o sebe, ktorý nemá, tak ako každé iné stvorenie, pôvod v Bohu; alebo kto ju vysvetľuje ako pseudoskutočnosť, len pojmové či vymyslené zosobnenie nepoznaných príčin našich nešťastí.“

122 Sv. José Gabriel del Rosario Brochero: „Plática de las banderas“, en Conferencia Episcopal Argentina, El Cura Brochero. Cartas y sermones, Buenos Aires 1999, 71.

123 Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 85: AAS 105 (2013), 1056.

124 Na hrobe sv. Ignáca z Loyoly je takýto múdry epitaf: „Non coaceri a maximo, contineri tamen a minimo divinum est“ („Nemať nič najväčšie, čo by ťa limitovalo, a zároveň zostať v tom najmenšom, to je božské“).

125 Sv. Bonaventúra, Coll. In Hexaameron, 1, 30.